

Militaire Spectator

MAANBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap

Secretaris: R. A. C. Bertholee
Donkslagen 22, 4823 KE Breda

Ledenadministratie:
K. Doormanlaan 274, 2283 BB Rijswijk

HOOFDREDACTEUR:

T. de Kruijf
generaal-majoor der genie b.d.
p/a Inst. Defensie Leergangen MPC 16Y
Postbus 20701, 2500 ES Den Haag
Telefoon (015) 15 27 00

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

A. C. L. Adema
commodore Koninklijke luchtmacht

REDACTEUREN:

ir. J. W. van Bommel
kolonel van de technische staf

J. M. J. Bosch
kolonel der cavalerie

drs. P. H. Kamphuis
hoofd Sectie Militaire Geschiedenis KL

F. H. Meulman
luitenant-kolonel Koninklijke luchtmacht

drs. G. J. C. Rozenendaal
brigade-generaal van de militair psychologische en sociologische dienst

BUREAU-REDACTIE/PRODUKTIE:

Brasserskade 227a, 2289 PA Rijswijk
Telefoon (015) 15 27 67

ABONNEMENTEN:

f 40,-, buitenland f 50,- per jaar
Losse nummers f 4,-

ADVERTENTIES:

Giethoorn-NND
Postbus 41, 7940 AA Meppel
Telefoon (05220) 6 66 66
i.s.m. CET Reclame & Publiciteit
Rogge 19, 5521 RX Eersel
Commerciële zaken: A. H. C. Thijssen
Telefoon (04970) 1 67 89

NADruk VERBODEN

<i>Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht</i>	106
<i>Editoriaal:</i> De VS en West-Europa	107
ir. A.C.J. Besselink: Een nieuwe logistieke visie bij de Bundeswehr	109
F.J.D.C. Egter van Wissekerke: Wapentraditierraad, geef onze regimenten terug!	116
H.J.M. Melker: De Zweedse luchtmacht anno 1994. „Flygvapnet” (2)	123
ir. G.M. van der Laan: Vijftig jaar Regiment Technische Troepen. Hoe nu verder?	130
Meningen van anderen: Canadese tactische en strategische ervaringen	140
Antwoord op meningen van anderen: Canadese tactische en strategische ervaringen	141
<i>Boeken</i>	143

OFFICIËLE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT
KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Mededelingen van het Commando Opleidingen Koninklijke landmacht

VS 7-600. Het infanterieschietkamp en de legerplaats harskamp, 10e druk zal verschijnen januari 1995. De stafkaart van de 9e druk blijft voorlopig van kracht.

VS 17-130. Leidraad Traditie Cavalerie (2e druk).

VS 17-154. Het tirailleurpeloton van het verkenningseskadron.

VS 55-30. (4e druk) Verplaatsingen.

VS 2-1118. (3e druk) Visuele signalen.

VS 2-717/11. Het verkenningspeloton van het Tank-/Pantserinfanteriebataljon.

1e Opgave van Wijzingen op **VS 7-528**, 4e dr. zal medio april 1995 verschijnen.

Mededelingen van het Commando Verbindingen Koninklijke landmacht

VS 11-6/1. Subject Indicator Code (2e wijz). Vertaling van de APP-3. SICs worden gebruikt bij het verzenden van berichten via o.a. Berdis, Abdis en MTS.

In voorbereiding:

Een nieuwe uitgave van **VS 11-30** De veldpostdienst. Hierin wordt opgenomen de veldpostregeling in vreedstijd onder bijzondere omstandigheden en in oorlogstijd. Tvs wordt de taak van de (hoofd)facteur beschreven onder intrekking van VS 11-31.

I.v.m. Vlotats wordt het Message Transfer System (MTS) ingevoerd. Diverse voorschriften zullen worden aangepast, waaronder **VS 11-18**.

Einde van de Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en Koninklijke luchtmacht

Mededelingen van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap

Verzoek aan de leden van de KVBK

Wij verzoeken onze leden bericht van adreswijziging niet te sturen aan de secretaris van onze vereniging, maar aan:

Ledenadministratie KVBK
Karel Doormanlaan 274
2283 BB Rijswijk.

Mededelingen

De wijziging in de betrekkingen tussen wat we vroeger het Oostblok en het Westen noemden, hebben geleid tot een versnelling van de herziening van verschillende politieke en militaire strategieën. Daarbij zijn de NAVO-concepten en de ideeën over land-luchtoptreden uitgebreid belicht in diverse fora en in de vakliteratuur.

Minder aandacht lijkt te zijn geschonken aan het optreden op zee. Toch zijn ook in de maritieme component van militaire strategie ontwikkelingen gaande die het verdienen onder de aandacht te worden gebracht van een breder publiek. Dat de accentverschuiving van *Blue Waters* naar

Brown Waters niet hoeft te betekenen dat de marines daarmee in *muddy waters* komen, is het thema van de bijeenkomst op 23 maart 1995. In de Ronde Zaal van het Defensievoorlichtingscentrum in Den Haag spreekt dr. Geoffrey Till over CHANGING COLORS: DEVELOPMENTS IN MARITIME STRATEGY

De bijeenkomst vangt aan om 20.00 uur, de zaal is open vanaf 19.30 uur. Aanmeldingen: 015-152700.

Aankondigingen

Op 9 maart houdt de Atlantische Commissie een openbare bijeenkomst over *Internal developments in Russia: it's consequences for the West*. Inleiders zijn Jonathan Eyal, Director of Studies van het Royal United Services Institute in Londen en Dmitri Trenin, Senior Research Fellow van het Europa Instituut van de Russische Academie van Wetenschappen.

De bijeenkomst vindt plaats in het Perscentrum Nieuwpoort in Den Haag en vangt aan om 14.00 uur. Aanmeldingen: 070-3645711.

Op 30 maart houdt de Atlantische Commissie een avondbijeenkomst met als inleider dr. Zbigniew Brzezinski. Thema is *de ondertekening van het Verdrag van Washington in 1949*. Voor meer informatie: 070-3645711.

De VS en West-Europa

In deze eeuw kwamen de Verenigde Staten (VS) tot tweemaal toe Europa te hulp om een groot conflict te helpen oplossen. Na het oplossen van het tweede conflict (Tweede Wereldoorlog) bleven zij met een grote militaire macht op dit continent aanwezig en hebben daardoor waarschijnlijk een derde conflict weten te voorkomen. Nu de kans op dit (derde) conflict momenteel nagenoeg is verdwenen, hebben de VS de omvang van hun troepenmacht drastisch teruggebracht. Deze vermindering heeft betrekking op zowel de totale sterkte als die in West-Europa. Zo is de Amerikaanse troepensterkte in Duitsland en Italië teruggebracht van 230.000 in 1989, tot minder dan 100.000 in 1994. De reducties zijn verhoudingsgewijs groter dan die van de bondgenoten. Deze ontwikkeling doet de vraag rijzen in hoeverre de VS zich nog betrokken voelen bij de ontwikkelingen in Europa. Tot voor kort is het veiligheidsbeleid van de regering Clinton tamelijk ondoorzichtig geweest, omdat voornamelijk moest worden afgestaan op mondelinge verklaringen. Weliswaar was in 1993 een indicatie hierover gegeven in de zgn. *Bottom-Up Review* (BUR), waarin de toenmalige minister van defensie, Les Aspin, het defensiebeleid voor de komende jaren had aan-

gegeven, maar het basisstuk van de President over het nationale veiligheidsbeleid ontbrak nog. Recentelijk (juli 1994) is het lang verwachte document, met de titel *A national security strategy of engagement and enlargement* (NSS) verschenen. In dit document is in een aantal punten opgenomen, die duidelijk de randvoorwaarden vormt, waarbinnen het veiligheidsbeleid zich zal bewegen. Het verhogen van de veiligheid, het verbeteren van de welvaart in de VS en het uitdragen van democratische waarden zijn de drie hoofdelementen, waarop dit beleid is gestoeld.

Met betrekking tot de militaire sterkte is in analogie met de BUR aangegeven, dat de strijdkrachten in staat moeten zijn succesvol deel te nemen aan twee (grotere) conflicten, die vrijwel tegelijkertijd plaatsvinden. Aanwezigheid overzee in vreedstijd wordt noodzakelijk geacht, maar dit behoeft niet uitsluitend te bestaan uit permanent gestationeerde eenheden. Deze aanwezigheid kan ook worden gerealiseerd door middel van o.a. gezamenlijke oefeningen en trainingsprogramma's, vloot- en andere bezoeken, alsook andere contacten met militairen uit de betreffende gebieden. Alhoewel de VS de sterkste militaire macht ter wereld zijn, erkennen zij niet (meer) in staat te zijn de doelstellingen geheel zelfstandig te realiseren. In de conclusie is o.m. opgenomen dat de VS zich niet zullen isoleren van de ontwikkelingen in de wereld. Met deze laatste opmerking is duidelijk gemaakt, dat zij niet de intentie hebben zich terug te trekken op het Amerikaanse continent, op afstand de gebeurtenissen te volgen en alleen in actie te komen als de Amerikaanse belangen direct worden bedreigd. Wel is duidelijk aangegeven, dat de bondgenoten zullen worden aangemoedigd mede verantwoordelijkheid te dragen en daadwerkelijk een bijdrage te leveren.

Europa is één van de gebieden, die in de NSS afzonderlijk aandacht krijgt. In tegenstelling tot de andere beschreven gebieden is met nadruk gesteld, dat de stabiliteit in Europa van vitaal belang is voor de veiligheid van de VS zelf. Van de verschillende instituties, die in Europa een rol spelen, zoals de EU, WEU, Raad van Europa, CVSE en de VN, staat voor de VS de NAVO centraal in het proces om stabiliteit in dit werelddeel te bewerkstelligen. Dat is ook het doel dat de VS met een eventuele uitbreiding van de NAVO beogen. Het trekken van een nieuwe, meer oostelijk gelegen (verdedigings-)lijn, is echter niet de bedoeling. Recentelijk heeft president Clinton dit nog eens be-

klemtoond tijdens de bijeenkomst van de CVSE te Boedapest (dec. '94). Dat de Russen dit anders opvatten, doet niets af aan de Amerikaanse intenties.

Gegeven deze Amerikaanse strategie is het interessant deze te vergelijken met de visie van enkele belangrijke Europese partners. Het meest uitgesproken blijken de Britten te zijn. In de *Statement on the defence estimates 1994* is vermeld, dat de NAVO de enige veiligheidsorganisatie is, die met militaire middelen de gegeven garanties kan waarmaken. Het stelt de vitale band tussen Europa en Noord-Amerika zeker. Deze band heeft betrekking op zowel politieke en culturele aspecten (dezelfde normen, waarden en belangen), als op militaire aangelegenheden. Dit laatste wordt van belang geacht, omdat geen enkel Europees land of groep van landen o.m. de noodzakelijke inlichtingen, vuurkracht of strategische transportcapaciteit ter beschikking kan stellen, terwijl de VS dit wel kunnen. De NAVO is het beste middel om in het geval van een strategische dreiging, de Britse belangen effectief te verdedigen en bij te dragen aan de stabiliteit. Voorts is benadrukt, dat de eigen Europese identiteit t.a.v. defensie in de context van de NAVO moet worden ontwikkeld en niet daarbuiten.

De Duitse visie is kortgeleden neergelegd in het *Weissbuch 1994* en is aldus minister van defensie Rühle, in nauw overleg met zijn Franse collega Léotard tot stand gekomen. De Duitse strijdkrachten blijven ingebed in de militaire structuur van de NAVO. Tegelijkertijd is er overigens het streven gezamenlijk (Frankrijk en Duitsland) een Europese veiligheids- en verdedigingspolitiek te ontwikkelen. Rühle wijst op de noodzaak dat de VS met troepen in Europa aanwezig blijven, om daarmee hun betrokkenheid met dit continent te onderstrepen. Zowel de NAVO als de EU kunnen een bijdrage leveren aan de veiligheid en stabiliteit van geheel Europa. In het Franse *Livre blanc sur la défense* wordt een geheel andere toon aangeslagen en is de nadruk gelegd op de Franse zelfstandigheid. Voor de bescherming van de eigen belangen mag men niet afhankelijk zijn van anderen. Het gezamenlijk optreden richt zich primair op Europa. Dientengevolge krijgt de EU veel aandacht. Verwijzende naar het Verdrag van 7 februari 1992 (Maastricht) geeft de EU het uitzicht op een gezamenlijke verdediging. De positie van de VS is in zekere zin neutraal en afstandelijk beschreven. Vanwege de positie van de VS en het *spin-off*-effect behoeven de Amerikaanse strategische en

technologische keuzes wel de aandacht. De NAVO komt terloops aan de orde. De toekomst van dit bondgenootschap wordt afhankelijk gesteld van de mate waarin antwoord kan worden gegeven op de vragen, die verband houden met een mogelijke toekomstige uitbreiding. Het specifieke Franse belang binnen de gemeenschap van staten, noodzaakt de beste bondgenootschappen te zoeken en de beste middelen te kiezen om de eigen positie te versterken. Daarom is Frankrijk betrokken bij de EU, NAVO, CVSE en de VN. Frankrijk streeft ernaar de Atlantische banden te vernieuwen. Om de veiligheid en stabiliteit in Europa zeker te stellen, blijft de Amerikaanse aanwezigheid noodzakelijk.

Uit deze opsomming, die uiteraard onvolledig is, kan een grote afstandelijkheid van Frankrijk t.o.v. de VS worden afgeleid. Alhoewel dit niet steeds expliciet is vermeld, blijkt uit de doelstellingen van het beleid, dat Frankrijk zich primair richt op het handhaven en verbeteren van de eigen positie, behoud van onafhankelijkheid en op het hebben van een zo groot mogelijke invloed. Gezamenlijk optreden heeft in Franse ogen altijd ten doel de eigen belangen te dienen. Het bestaan van een gezamenlijk Atlantisch belang – in welk opzicht dan ook – is niet gedefinieerd. Het Verenigd Koninkrijk erkent, dat het voor de eigen veiligheid afhankelijk is van de VS en onderstreept dit door enige essentiële gebieden aan te geven, waarop deze afhankelijkheid stoelt. De ervaringen tijdens de operatie *Desert Shield/Storm* bevestigen dit alleen maar. De Duitse visie neigt naar de Britse, maar door de nauwe banden met Frankrijk is dit minder concreet geformuleerd. Gelet op de rol en de doelstellingen van de Franse politiek en de positie, die dit land in Europa meent te moeten innemen, lijkt enige voorzichtigheid geboden om de huik naar de Franse wind te hangen. De VS zien Europa nog steeds als de voor hun belangrijkste regio. Zowel op grond van dit belang als vanwege de ervaringen, waarbij verschillende keren genereuze steun en hulp door de VS aan dit continent is gegeven, lijkt een goede Atlantische band – ook voor Nederland – de grootste zekerheid op veiligheidsgebied te geven. Dit houdt tevens in een maximale bijdrage aan de stabiliteit in Europa. Een versterking van de Europese samenwerking op veiligheidsgebied is uiteraard toe te juichen. De voorwaarde daarbij is echter, dat dit tevens de Atlantische samenwerking bevordert en niet leidt tot een eigen (Europese) weg.

ir. A.C.J. Besselink

luitenant-kolonel van de technische staf

Een nieuwe logistieke visie bij de Bundeswehr

Tijdens de Koude Oorlog ging de *Bundeswehr* ervan uit, dat een eventuele oorlog tussen het Warschau Pact en de NAVO op Duits grondgebied zou worden gevoerd. De *Bundeswehr* had hier de logistiek geheel op gericht. Uitgangspunt daarbij was het gebruik van de aanwezige (hoog geïndustrialiseerde) productiecapaciteit in het achtergebied. De val van de Muur en de daarmee gewijzigde internationale veiligheidssituatie, betekenden voor Duitsland een herijking van ondermeer het logistiek concept. In dit artikel zal ik het (voorlopige) logistiek concept van de Duitse landmacht (*das Heer*) behandelen, omdat voor dit krijgsmachtdeel de wijzigingen het omvangrijkst zijn. „Voorlopig” omdat de thans geldende richtlijnen nog als overgangsregels worden beschouwd. Deze zullen opnieuw moeten worden gezien, nadat op grond van het *Weissbuch 1994*, het defensie strategisch plan en het beleidsconcept voor *das Heer* is geschreven. Evenzo zullen de consequenties van deelname aan VN-operaties in het logistieke concept moeten worden opgenomen. Dit laatste is mogelijk geworden na de uitspraak van het Duitse Hooggerechts-hof te Karlsruhe.

Nadat de belangrijkste elementen van de Duitse logistieke structuur, zoals deze tot dusver golden, zijn beschreven, zullen de oorzaken van de organisatie-wijzigingen en de nieuwe taken aan de orde komen. Uit deze taken zullen vervolgens de opdracht en de eisen te stellen aan het logistieke systeem worden afgeleid. Daarna volgt een beschrijving van het door *das Heer* gekozen logistieke systeem. In dat verband wordt meer gedetailleerd de logistieke ondersteuning bij crisisbeheersingsoperaties behandeld. Tevens behandel ik in het kort de resultaten van een onderzoek, uitgevoerd door een werkgroep, die ten doel had mogelijke besparingen in de exploitatie van de *Bundeswehr* aan te geven. Een korte samenvatting besluit dit artikel.

De logistieke structuur tot heden

In tegenstelling tot Nederland behoort de geneeskundige verzorging in Duitsland niet tot de logistiek. *Logistik* en *Sanitätsdienst* zijn in de *Bundeswehr* dus gescheiden diensten. Alle geneeskundige zaken behoren tot een apart ressort met aan het hoofd de *Inspekteur des Sanitätsdienstes der Bundeswehr (InSan)*.

In de oude structuur maakte *das Heer* onderscheid tussen *Feldheer* en *Territorial Heer*. Na de vereniging van de beide Duitslanden en onder invloed van de gewijzigde internationale veiligheidssituatie is een grote reorganisatie in uitvoering genomen. In dat kader is het onderscheid tussen beide typen *Heer* vervallen. De nieuwe organisatie, die nu wordt geïmplementeerd, staat bekend als *Heeresstruktur 5*. Zowel het logistieke systeem als de geneeskundige verzorging kennen in de nieuwe structuur drie niveaus.

Niveau 1

Tot dit niveau behoren de bataljons en de zelfstandige eenheden. Zij beschikken over eigen bevoorradings-, onderhouds- en geneeskundige elementen (van pelotonsgrootte), die gericht zijn op:

- directe bevoorrading van de (gevechts)voertuigen en de bemanningen;
- battle damage repair;
- berging;
- onderhoudswerkzaamheden die binnen 9 uur kunnen worden uitgevoerd;
- behandeling van gewonden die gericht is op het behoud van de vitale functies.

Niveau 2

Dit niveau is de draaischijf in het systeem en is aan-

wezig op het divisieniveau. De besturing van het logistieke systeem en de geneeskundige verzorging vindt op dit niveau plaats.

In tegenstelling tot de Koninklijke landmacht heeft de brigade geen logistieke elementen onder bevel. De logistieke en geneeskundige eenheden van de divisie verzorgen direct de bataljons (directe verzorging). Hiertoe beschikt de divisie over eigen transportmiddelen. De logistieke en geneeskundige elementen zijn gedeeltelijk mobiel. De hersteleenheden zijn in staat al het materieel te herstellen, dat in de divisie aanwezig is. De staf van het herstelregiment kan bovendien contracten sluiten met civiele reparatiebedrijven.

De kerntaak van de geneeskundige verzorging is de algemene chirurgische en medisch-specialistische behandeling. Tevens is een lazaret met circa 100 bedden aanwezig. De Bundeswehr maakt onderscheid tussen verplegingseenheden en eenheden die gewonden behandelen.

Niveau 3

Het derde niveau is te beschouwen als de ruggraat van het systeem en is aanwezig op het legerkorpsniveau. Het legerkorps kent een logistieke en een geneeskundige brigade; deze brigades hebben de vaste installaties onder bevel, zoals FSTS'n (Forward Storage Sites), depots, werkplaatsen en ziekenhuizen. Deze eenheden vullen de voorraden van de divisie-eenheden aan en nemen materieel van de divisie over, dat te veel reparatietijd kost. Evenzo geldt dit voor gewonden, die een meer uitgebreide en/of een langere verpleegtijd nodig hebben.

Een saillant verschil met de Nederlandse benadering is de wijze van bevoorrading met reservedelen; hiermee zijn de bevoorradingseenheden belast. De bevoorrading met geneeskundige dienstgoederen daarentegen loopt via de geneeskundige keten (*Bundeswehrapotheken*, geneeskundige depots en geneeskundige herstelwerkplaatsen). Dit is een verantwoordelijkheid van de *InSan*, omdat aan bepaalde specifieke regels moet worden voldaan (houdbaarheid, opiumwet etc.).

Met name uit niveau 3 blijkt dat het oude Duitse logistieke- en geneeskundige verzorgingsconcept nog gebaseerd is op operaties in de Centrale Sector

en vanwege de vele statische eenheden niet is afgestemd op inzet ver buiten de landsgrenzen.

Oorzaken van de aanpassing

De verandering op het gebied van de veiligheids-politiek hebben ertoe geleid, dat het takenpakket van *das Heer* en daarmee samenhangend de structuur moeten worden aangepast. Daarbij zal ook gebruik worden gemaakt van de nieuwe NAVO-strategie (MC 400), die o.m. gericht is op het opereren in multi-nationale strijdmachtverbanden.

De *Bundeswehr* bereidt zich thans voor op een vergroting van het takenpakket, hetgeen andere bekwaaamheden vergt. Vooral het deelnemen in de snel inzetbare crisisbeheersingseenheden en/of VN-operaties maakten een verdere bijstelling van het bestaande concept noodzakelijk. Dit alles moet plaats vinden in een periode waarin *das Heer* juist een groot reorganisatieproject was gestart, namelijk de overgang naar de reeds genoemde *Heeresstruktur 5*.

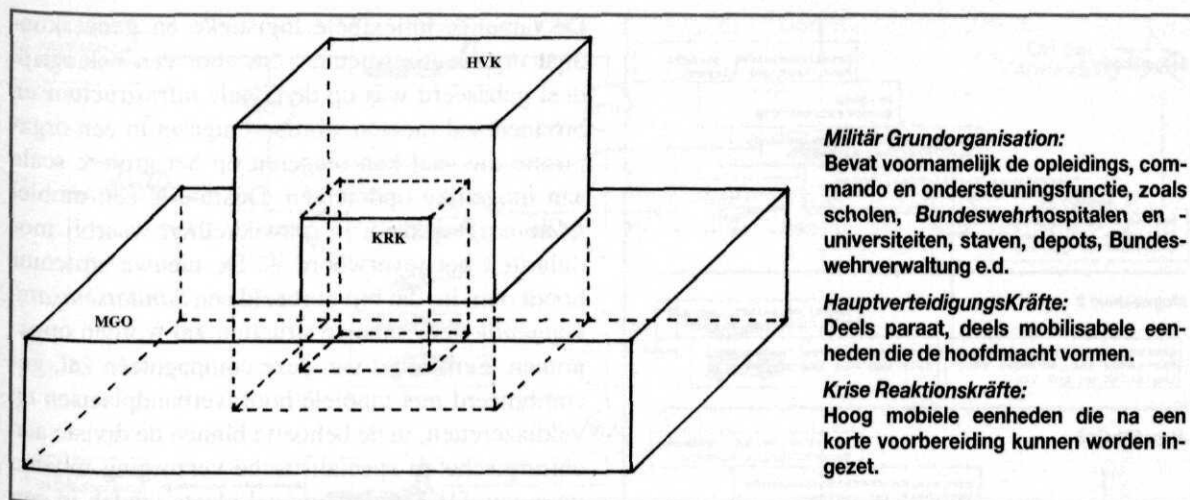
De taken en structuur van *das Heer*

De belangrijkste taken voor *das Heer* zijn:

- samen met de bondgenoten zowel het Duitse grondgebied als het NAVO-gebied beschermen;
- deelnemen aan vredebewarende operaties van de Verenigde Naties (of andere internationale organisaties);
- deelnemen in nationaal en internationaal verband aan humanitaire operaties en hulp bij rampen.

Het toekomstige takenspectrum kan vanwege de grote gedifferentieerdheid niet meer door alle delen van *das Heer* worden uitgevoerd. *Das Heer* is dan ook in drie grote componenten verdeeld (afb. 1), die gezamenlijk kwalitatief en kwantitatief de bekwaaamheden bezitten om de taken uit te voeren.

De componenten zijn de crisisbeheersingseenheden (*Krisereaktion Kräfte* - KRK), de hoofdmacht (*Hauptverteidigungskräfte* - HVK) en de militaire basisorganisatie (*Militär Grund Organisation* - MGO). Hierbij moet nog worden opgemerkt, dat niet alle parate HVK-eenheden ook KRK-eenheden zijn. De KRK-eenheden zijn specifiek benoemd; dit wijkt dus duidelijk af met de situatie in Nederland.

Militär Grundorganisation:

Bevat voornamelijk de opleidings, commando en ondersteuningsfunctie, zoals scholen, Bundeswehrhospitelen en -universiteiten, staven, depots, Bundeswehrverwaltung e.d.

HauptverteidigungsKräfte:

Deels paraat, deels mobilisabele eenheden die de hoofdmacht vormen.

Krise Reaktionskräfte:

Hoog mobiele eenheden die na een korte voorbereiding kunnen worden ingezet.

Afb. 1 Driedeling van de Duitse landmacht

De opdracht voor de logistieke en de sanitätsdienst

Het logistieke concept geldt zowel voor de KRK als voor de HVK. Bovendien moet de effectiviteit van de logistieke ondersteuning gewaarborgd zijn, terwijl de druk tot een efficiënte bedrijfsvoering groot is. Dit is een gevolg van de ongunstige verhouding tussen exploitatie en investering (voorjaar '94 is dit 79 : 21%).

Uit het takenpakket voor *das Heer* is de opdracht voor de logistieke eenheden geformuleerd. Logistiek en *Sanitätsdienst* moeten voor de landstrijdkrachten de volgende opdrachten kunnen uitvoeren:

- de materiële inzetbaarheid en het voortzettingsvermogen zekerstellen;
- de gezondheid van de militair beschermen, behouden en (zodig) weer herstellen.

Voor de vredesituatie betekent dit onder meer:

- het zekerstellen van de materiële inzetbaarheid t.b.v. het opleiden en oefenen;
- een hoge materiële inzetbaarheid van crisisbeheersingseenheden (85%);
- het instandhouden van een gezondheidssysteem, dat voldoet aan de civiele standaard;
- een korte reactietijd voor de logistieke ondersteuning van crisisbeheersingseenheden.

Indien crisisbeheersingseenheden buiten de Centrale Sector worden ingezet, moet het logistieke en *Sanitätsdienst* systeem de operaties van de aldaar ingezette eenheden kunnen steunen, de gezondheid

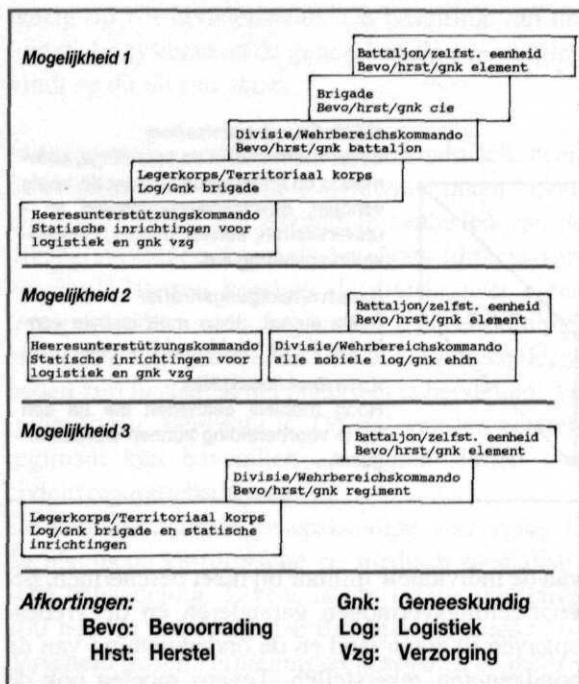
van de individuele militair bij inzet beschermen, het voortzettingsvermogen garanderen en de vredesopgaven in eigen land en de ondersteuning van de bondgenoten zekerstellen. Tevens moeten ook de *Main Defence Forces* kunnen worden ondersteund, indien in de Centrale Sector een crisis of een oorlog ontstaat.

De eisen gesteld aan de logistiek en de *Sanitätsdienst* kunnen samengevat worden gekarakteriseerd met: beschikbaarheid, voortzettingsvermogen, multinationale samenwerking (inb. standaardisatie), mobiliteit en flexibiliteit.

Het logistieke en sanitätsdienst systeem

Het ondersteunen van crisisbeheersingseenheden is een nieuwe taak, die een duidelijke stempel drukt op het te ontwikkelen concept. Overigens zal de ondersteuning van de hoofdmacht en de militaire basisorganisatie niet worden verwaarloosd. Een afzonderlijk concept voor crisisbeheersingsoperaties wordt echter ongewenst geacht. De studies over de organisatievorm heeft tot drie opties geleid (afb. 2), die vervolgens op voor- en nadelen zijn geanalyseerd. Het resultaat ervan is, dat *das Heer* de drie niveaus van logistiek en geneeskundige verzorging uit de „*Heeresstruktur 5*” blijft gebruiken. Wel zijn tijdens de analyses een groot aantal tekortkomingen geconstateerd in het huidige systeem, die tot wijzigingen zullen leiden. Geconstateerd is o.m. dat:

- op het gebied van de commandovoering het aantal verbindingsmiddelen te gering is;

Afb. 2 Drie mogelijke organisatievormen

- stafelementen beschikbaar moeten zijn, die in het land van inzet de operaties coördineren;
- nieuwe deelconcepten moeten worden ontwikkeld op het gebied van de bevoorrading en diensten (in de oude structuur werd grotendeels teruggevalen op de aanwezige civiele infrastructuur en bronnen);
- te weinig transportmiddelen beschikbaar zijn en het vervoer (nog) niet gericht is op het gebruik van civiele middelen, w.o. standaardcontainers, overlaadcapaciteit (het „MULTI” gepalleteerd laadsysteem is bedoeld om hierin te voorzien);
- bij de geneeskundige eenheden nog teveel gebruik wordt gemaakt van de civiele infrastructuur en statische installaties.

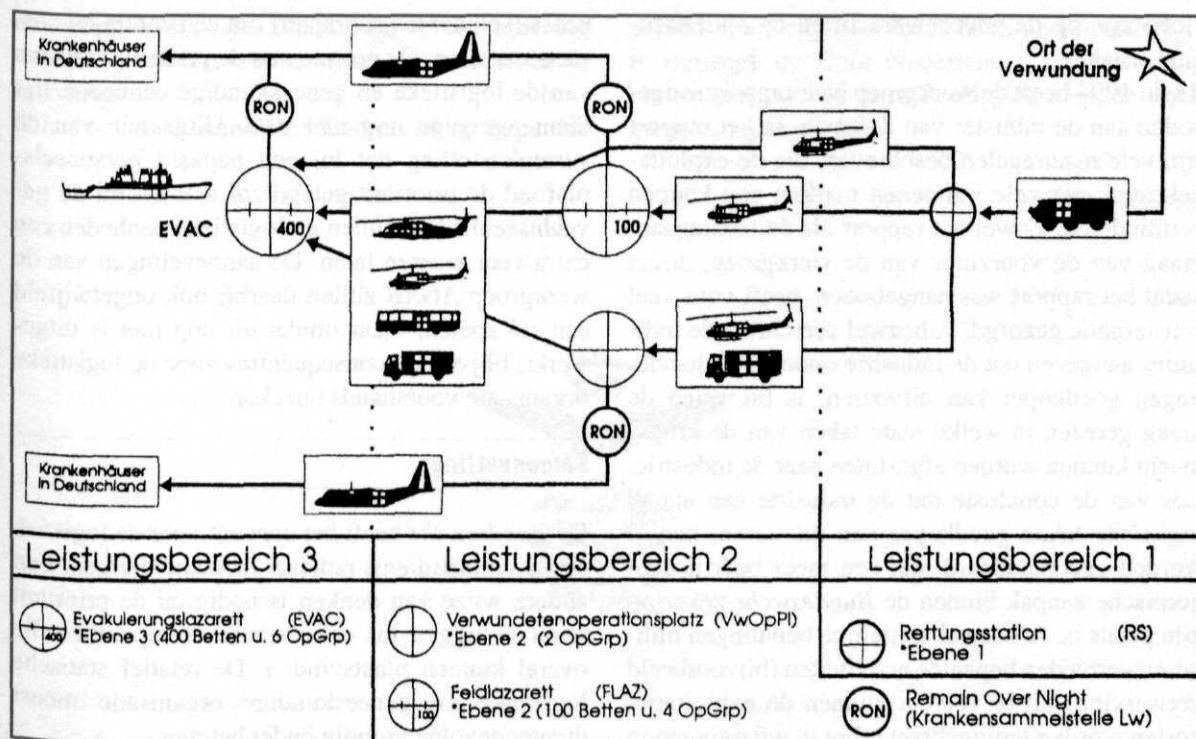
De tamelijk inflexibele logistieke en geneeskundige organisatiestructuur, die voor een belangrijk deel gebaseerd was op de civiele infrastructuur en bronnen, zal moeten worden omgezet in een organisatie die snel kan reageren op het grotere scala aan mogelijke opdrachten. Daartoe is een mobiel *feldmässig* systeem in ontwikkeling, waarbij modulariteit het toverwoord is. De nieuwe structuur houdt o.m. in, dat bijvoorbeeld een *Sanitätseinsatzkompanie* in de nieuwe structuur zal worden opgenomen. Een aantal van deze compagnieën zal, gecombineerd met mobiele hoofdverbandplaatsen en veldlazeretten, in de behoefte binnen de divisie aan chirurgische en specialistische verzorging moeten voorzien. De behandeling zal plaats vinden in een zogenaamd reddingsstation bestaande uit twee behandelcontainers en één verpleegcontainer. Zo nodig kan bij inzet deze eenheid worden versterkt met specialisten uit andere delen van de *Bundeswehr*.

De ondersteuning van crisisbeheersingseenheden

Het nieuwe logistieke concept is, zoals reeds werd aangeduid, zowel van toepassing voor oorlogstijd met een inzet van eenheden in de Centrale Sector, als voor inzet bij crisisbeheersingsoperaties met KRK-eenheden buiten het NAVO-gebied. Daar de laatstgenoemde inzet het meest waarschijnlijk is, zal op de daarbij behorende logistieke ondersteuning en de geneeskundige verzorging gedetailleerder worden ingegaan. Bij de inzet van KRK-eenheden vindt logistieke en geneeskundige ondersteuning plaats door een logistieke/geneeskundige basis *Inland*, een basis in het land van inzet en de verzorging in het inzetgebied (zie afb. 3). Deze benadering komt overeen met de ideeën daarover in Nederland.

Afb. 3 Basisprincipe inzetondersteuning

Afb. 4 Verzorging en (terug)transport van gewonden bij crisisbeheersingsoperaties

De basis *Inland* is het totaal van alle beschikbare civiele en militaire logistiek/geneeskundige middelen in de Bondsrepubliek Duitsland. Deze basis stelt de ondersteuning en het voortzettingsvermogen zeker van KRK-eenheden, van eenheden van de hoofdmacht en van de militaire basisorganisatie. De basis in het land van inzet verzekert de opbouw en de (continue) uitvoering van de logistieke ondersteuning van de KRK-eenheden, de centrale sturing van alle logistieke en geneeskundige activiteiten van het betreffende land, de behandeling en de repatriëring van gewonden (afb. 4), de integratie van *Host Nation Support*-activiteiten en het integreren en (zoveel mogelijk) benutten van civiele middelen in het betreffende land.

De ondersteuning in het inzetgebied vindt plaats door eigen logistieke en geneeskundige eenheden en de aangewezen direct steunende eenheden. Deze indeling is voor de hand liggend, maar voor de *Bundeswehr* is dit echter een geheel nieuwe ontwikkeling, die nog moet worden gerealiseerd. Bij de VN-operatie in Somalië werden ongeveer 1700 Duitse militairen ingezet. Deze waren afkomstig van 260 eenheden, omdat nog geen specifieke eenheden voor het uitvoeren van deze taken beschikbaar waren.

Besparingen op logistiek gebied

Evenals in andere landen meent ook de *Bundeswehr* dat een besparing in de logistiek mogelijk is door rationalisering van de bedrijfsvoering. Eind 1992 heeft de minister dan ook een werkgroep ingesteld met als opdracht

Untersuchungen zur Aufwandbegrenzung im Betrieb der Bundeswehr mit Konkretisierung im Bereich der Logistik und der Verlagerung von industrietypischen Aufgaben der Materialerhaltung in die Privatwirtschaft.

Deze werkgroep wordt doorgaans aangeduid met *Arbeitsgruppe Aufwandbegrenzung im Betrieb (AGAB)*. De opdracht aan de werkgroep hield ook in, te onderzoeken in hoeverre het mogelijk is de gebruiksfrequentie van het materieel te verminderen en het rationaliseren van de bedrijven van de *Bundeswehr*.

Een belangrijk aspect vormde hierbij tevens de wens personeel te besparen en zodoende de exploitatiekosten te reduceren. De daarmee te winnen financiële ruimte kan worden benut om de investeringsquote te verbeteren. Overigens mogen de te nemen rationaliseringsmaatregelen niet van in-

vloed zijn op de gevechtskracht en de ondersteuning ervan.

Begin 1994 heeft de werkgroep haar rapport aangeboden aan de minister van defensie. In het rapport zijn vele maatregelen beschreven, die de exploitatiekosten met vele miljoenen marken zou kunnen verminderen. Zowel het rapport als de ontslagvraag van de voorzitter van de werkgroep, direct nadat het rapport was aangeboden, heeft voor veel consternatie gezorgd. Alhoewel verschillende indicaties aangeven dat de industrie onderhoudshandelingen goedkoper kan uitvoeren, is bij velen de vraag gerezen in welke mate taken van de krijgsmacht kunnen worden afgestoten naar de industrie. Los van de conclusie dat de industrie een aantal logistieke taken goedkoper kan uitvoeren, kan al worden geconcludeerd, dat een meer bedrijfseconomische aanpak binnen de *Bundeswehr* zeker op zijn plaats is. Alhoewel wettelijke bepalingen militairen verbieden bepaalde activiteiten (bijvoorbeeld verwerving) uit te voeren, kunnen de exploitatiekosten worden teruggebracht d.m.v. wijzigingen in de structuur en de organisatie. Behalve dit onderzoek is door *das Heer* een proef uitgevoerd, waarbij de bevoorrading direct door de industrie werd uitgevoerd (*EMUDI: Ersatzteilversorgung Marder Unmittelbar Durch die Industrie*). Alhoewel daarbij niet is aangetoond, dat de industrie het beter kan, is wel duidelijk geworden, dat een kritisch onderzoek van de huidige procedures en het niveau van de aanwezige voorraden nodig is. De Koninklijke landmacht heeft inmiddels eenzelfde ervaring opgedaan. Besloten is het idee in een groter onderzoek verder uit te werken.

Consequenties voor de logistieke en sanitätsdienstorganisatie

De eisen te stellen aan de logistieke en de geneeskundige organisatie en de noodzaak tot rationalisering van het systeem moeten tot een nadere organisatorische structuur leiden.

In Duitsland is – in tegenstelling tot Nederland – nog niet vastgesteld aan welk aantal VN-operaties men tegelijkertijd wil deelnemen. Dit heeft tot gevolg, dat het aantal KRK-eenheden (inb. de ondersteuning) nog onderwerp van discussie is. Op grond van de ervaringen in Somalië streeft men naar *geschlossene* eenheden. Hierdoor zal het niet meer nodig zijn uit de gehele *Bundeswehr* perso-

neel bij elkaar te „schrappen” om een contingent samen te stellen. De grootte van de vredesorganisatie van de logistieke en geneeskundige eenheden ligt dientengevolge nog niet vast. Uitgaande van de veronderstelling dat bij een bepaald personeelsplafond de prioriteit gelegd zal worden bij de gevechtseenheden, zullen de logistieke eenheden een extra veer moeten laten. De aanbevelingen van de werkgroep *AGAB* zullen daarbij ook ongetwijfeld een rol spelen, maar omdat dit nog niet is uitgewerkt, blijven de consequenties voor de logistieke organisatie voorshands onzeker.

Samenvatting

De *Bundeswehr* heeft het concept voor de logistiek en de *sanitätsdienst* radicaal moeten wijzigen. Een andere wijze van denken is nodig nu de prioriteit komt te liggen bij crisisbeheersingsoperaties die overal kunnen plaatsvinden. De relatief statische logistieke en geneeskundige organisatie moest dientengevolge grondig onder het mes.

Afgeleid van de nieuwe taken is de analyse van (bekende) eisen, zoals mobiliteit, beschikbaarheid, flexibiliteit, voortzettingsvermogen en multinationalaal optreden uitgewerkt. Diverse organisatievormen zijn getoetst en na grondige afweging is toch gekozen voor het reeds bestaande verzorgingsconcept met drie niveaus. Dit betekent echter niet dat geen wijzigingen nodig zijn. Met behulp van een meer modulaire opbouw van het systeem en het vormen van *geschlossene* eenheden wordt zorggedragen voor een flexibele en snelle wijze van optreden. Tevens zal de mobiliteit de komende jaren moeten worden verbeterd. Met name geldt dit voor de geneeskundige- en de transporteenheden.

Het ontwikkelde concept van inzet van crisisbeheersingseenheden met een basis *Inland*, een basis in het land van inzet en het toevoegen van logistieke en geneeskundige eenheden aan het uit te zenden contingent, vertoont veel overeenkomsten met de Nederlandse benadering. Alle structurele wijzigingen zullen ertoe moeten leiden, dat de logistieke en geneeskundige eenheden in staat zullen zijn de nieuwe taken van *das Heer* te ondersteunen.

Het nieuw op te zetten logistieke en *Sanitätsdienst* systeem heeft echter niet alleen met deze structurele maatregelen te maken, maar ook zal op basis van bedrijfseconomische uitgangspunten een ratio-

nalisering nodig zijn. Daarbij zal tevens rekening worden gehouden met de wijze van werken in de industrie.

Alhoewel de Koninklijke landmacht op bepaalde

gebieden een en ander reeds heeft geconcretiseerd, is vanwege de Duits-Nederlandse samenwerking het volgen van de ontwikkelingen over de oostgrens van groot belang.

U bent actief dienend officier van KL of KLu,

maar gaat binnenkort de dienst verlaten.

**U wilt echter wèl graag maandelijks de Militaire Spectator blijven ontvangen?
Dat kàn: als lid van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap
(contributie f 40,- per jaar; buitenland f 50,-) vindt u hem iedere maand in de bus, en
tevens regelmatig „Mars in Cathedra”.**

Meldt u als lid bij de ledenadministrateur: K. Doormanlaan 274, 2283 BB Rijswijk

F.J.D.C. Egter van Wissekerke
luitenant-kolonel der infanterie b.d.

Wapentraditieraad, geef onze regimenten terug!

„Varus, geef mijn legioenen terug!”

Keizer Augustus, 9 na Chr.

In eerste instantie had ik de oproep in de titel boven deze beschouwing willen richten aan H.M. de Koningin zelf of in haar naam aan de Minister van Defensie. Dat was misschien formeel juist geweest, maar bij nader inzien leek het mij toch minder gerechtvaardigd. Keizer Augustus, wiens beroemde woorden hier als motto zijn gebruikt, riep immers ook de zijns inziens werkelijk verantwoordelijke voor het drama in het Teutoburgerwoud aan. De Germanen hakten daar in 9 n.Chr. twee Romeinse legioenen onder de wankelende bevelvoering van Proconsul Quinctilius Varus volledig in de pan.

Vandaar dat ik in dit geval de Wapentraditieraad Infanterie tot de echte schuldige uitroep. Háár advies heeft via de BLS ongetwijfeld de basis gevormd voor een uiteindelijk regeringsbesluit om een aantal infanterieregimenten spoorloos te laten verdwijnen. De Wapentraditieraad doet het ook niet voor minder dan vier regimenten tegelijkertijd! Haar verwijtbaarheid is ook groter dan die van Varus want er kwam niet eens een echte vijand aan te pas. Er zijn dan ook geen mensenlevens te betreuren, maar gesneuveld werd er wel. Volgens de traditieraad misschien kleinigheidjes: de korpsgeest en de traditie van vier heel eerbiedwaardige infanterieregimenten, meer niet!

Herstructurering en traditiehandhaving

Met de voorgaande inleiding doel ik uiteraard op het Besluit van H.M. de Koningin, nr. 618, dd. 29 juli 1994, waarbij:

„De Regimenten Infanterie Johan Willem Friso, Menno van Coehoorn, Oranje Gelderland en Chassé worden opgeheven, de traditie wordt niet overgenomen noch bewaard, de vaandels zullen worden ingenomen.”

Einde verhaal? Ik geef toe dat het wel zo lijkt. Mijn artikel verschijnt dus misschien als mosterd na de maaltijd. Ik hoop nog aan te tonen dat dat niet zo hoeft te zijn.

Ik vraag mij overigens af of het zin zou hebben gehad mijn standpunt in een eerder stadium te publiceren. Ik heb dat vanaf voorjaar 1993 wel overwogen. Toen verscheen de Prioriteitennota waarbij het aantal parate infanteriebataljons tot de helft werd teruggebracht. Je kon toen aannemen dat er iets moest gebeuren met de bestaande tien infanterieregimenten. De hele besluitvorming daarover heeft zich echter zo weinig in de openbaarheid afgespeeld dat moeilijk van de zijlijn zicht erop was te krijgen. Velen spraken erover, weinigen bleken exact op de hoogte. Wie dat precies waren, was bovendien onduidelijk. Of het moesten degenen zijn die zich niet volledig konden uitspreken omdat de kwestie nog in de vertrouwelijke, beleidsvoorbereidende fase was, en op vage geruchten kun je geen artikel in dit tijdschrift baseren. Nu het zo ver is, overtreft het werkelijke besluit echter ruimschoots de bangste vermoedens.

Al deze drukte over een administratieve bevestiging van een praktisch feit lijkt voor sommigen misschien vreemd. De herstructurering van de Koninklijke landmacht leidt immers tot het meer dan halveren van de parate infanteriesterkte, en waar geen paraat bataljon bestaat, is ook geen korpsgeest. Dus is er ook geen plaats meer voor traditiehandhaving.

Deze rechtlijnige redenering lijkt waterdicht. Zo'n simpele gedachtengang moet ook bij het tot stand komen van het advies voor Hare Majesteit door de Wapentraditieraad Infanterie zijn gevolgd. Het gemakzuchtige en fantasieloze resultaat wijst tenminste in die richting. De onvermijdelijkheid van de reductie van de parate infanterie staat ook voor mij hier niet ter discussie. Wel de daaruit getrokken simplistische conclusies. Ik kom daarop nog terug.

Ik zal daarbij ook uitleggen hoe het wellicht anders en beter had gekund.

Om mogelijk bezwaar tegen het achteraf spuien van mijn kritiek wat weg te nemen, zal ik dat doen met een voorstel tot reparatie. Niet voor het heden want dat ligt uiteraard wat moeilijk met een pas „geslagen” Besluit van H.M. de Koningin. Een schetsmatig idee ter overweging en hopelijk ter discussie, dat staat mij voor ogen. Dat zou ertoe kunnen bijdragen om juist door die discussie tot een evenwichtiger oplossing te komen. Te zijner tijd dus, niet op stel en sprong. Wellicht beter onderbouwd en in ieder geval breder gedragen dan met de thans getroffen regeling het geval is.

Allereerst moet volledigheidshalve worden toegelicht waarom het spoorloos verdwijnen van de vier genoemde regimenten meer is dan een administratieve bevestiging van een praktisch feit. Het gaat hier immers niet alleen om het wegvallen van vier formele bases voor traditie en korpsgeest. Het 44e Bataljon Johan Willem Friso, het 47e Bataljon Menno van Coehoorn, het 45e Bataljon Oranje Gelderland en het 43e Bataljon Chassé waren jarenlang – vanaf 1956 – trots en fier op hun officiële en officieuze tradities, op hun speciale sfeer en korpsgeest, maar vooral op hun kunnen en hun prestaties. Niet minder dus dan dat bij de nu min of meer voortbestaande bataljons Grenadiers en Jagers, Fuseliers Prinses Irene, Van Heutsz, Stoottroepen en Limburgse Jagers het geval is.

Ik zeg: „min of meer voortbestaande bataljons” omdat sinds 1988 allerlei wijzigingen in regimentbinding op dit moment al een vervreemdende chaos hebben gecreëerd. Ook die tussentijdse aanpassingen zijn nooit naar buiten uitgelegd, laat staan verantwoord door de wapentraditieraad. Maar kennelijk is het hele idee van publieke uitleg en externe verantwoording vreemd aan háár tradities. Toch zou zij bijvoorbeeld de langer dienende troepenofficieren en dito onderofficieren van het huidige 17e Bataljon Garderegiment Fuseliers Prinses Irene eens moeten proberen uit te leggen hoe dat nu zit met hun tradities. Vanaf medio 1988 – een exacte datum bleek niet eens te achterhalen – behoorde dat bataljon in Oirschot achtereenvolgens tot: het Regiment Chassé, het Regiment Limburgse Jagers, het Regiment Menno van Coehoorn en nu kortelings tot het Garderegiment Fuseliers. Ander voorbeeld: het 43e Bataljon in Assen behoorde bijna veertig jaar tot het Regiment Chassé. Twee jaar geleden

Tabel 1 Parate bataljons conform Prioriteitennota

11 Infbat (lumb) Garderegiment Grenadiers en Jagers
12 Infbat (lumb) Regiment van Heutsz
13 Infbat (lumb) Regiment Stoottroepen
42 Painfbat Regiment Limburgse Jagers
47 Painfbat Garderegiment Fuselier Prinses Irene

werd dat Johan Willem Friso en binnenkort zal het Stoottroepen zijn. Om het ongeluk af te ronden is het bataljon op 31 december 1993 opgeheven, terwijl enkele maanden later eveneens in Assen het 13e Infanteriebataljon werd gevormd, met het tactisch nummer dat jarenlang bij de Fuseliers hoorde. Ja zeker, dezelfde uit het eerste voorbeeld. Je moet het maar kunnen verzinnen (zie ook tabel 1).

Ringoirs erfenis

Er is nog een heel wonderlijke kant aan de nu gekozen wijze van voortzetting en opheffing van de huidige regimenten. Daarvoor moet eerst wat dieper op de geschiedenis van de Nederlandse infanterie worden ingegaan. De man die in de jaren 1960-'70 op dit gebied veel studie heeft verricht, was kapitein der jagers b.d. H. Ringoir. Ringoir – helaas inmiddels overleden – komt de eer toe eindelijk duidelijkheid gebracht te hebben in de nogal chaotische geschiedenis van onze infanterieregimenten.

In 1967 schreef het toenmalige hoofd van de Sectie Krijgsgeschiedenis en Ceremonieel, luitenant-kolonel G.J. van Ojen jr., ter inleiding op Ringoirs eerste officiële studie „Gegevens over de traditie der Infanterie” onder meer:

„Verwarring is de grootste vijand van een geordende samenleving. [...] Dit geldt wel in het bijzonder voor een organisatie als de Koninklijke Landmacht, waar omtrent de traditie van haar onderdelen helaas geen eenheid van opvatting bestaat. [...] Door de vele organisaties en reorganisaties die er sinds de oprichting van de Koninklijke Landmacht hebben plaats gevonden, blijken velen Uwer het juiste spoor te zijn kwijtgeraakt.”

Van Ojen zei het keurig, maar de werkelijkheid van de traditiehandhaving bij de infanterie was er een van verwarring, onduidelijkheid en vooral: gebrek aan logica. Kennelijk had men daarbij nooit gekeken naar de veel zorgvuldigere manier waarop binnen het Britse leger, ook bij sterke reducties van parate eenheden, regimentstradities door samen-

voeging en hernoeming toch herkenbaar en logisch bewaard blijven. Trouwens, dat heeft de Wapen-traditierraad Infanterie met haar oplossing voor de thans gerezen kwesties ook overduidelijk nagelaten. Daarover straks meer. Terug naar 1967.

Allereerst was er de kwestie van – wat ik hier gemakshalve noem – de „bruggen in de tijd”, om hiaten in het voortbestaan van de Nederlandse infanterieregimenten te overspannen. Er waren twee zulke hiaten. Het meest recente besloeg de periode van 1940 tot 1950. Voor het naoorlogse optreden in Nederlands Oost-Indië waren de genummerde regimenten in losse bataljons gegroepeerd. Dat gold ook voor de bataljons van de Garderegimenten Grenadiers, Jagers en Fuseliers Prinses Irene, en voor die van het Regiment Stoottroepen. In de periode 1950-1953 is getracht de traditie van de vooroorlogse „nummerregimenten” te verbinden aan die van de inmiddels van een naam voorziene regimenten. De manier waarop die brug toen werd geslagen, verdiende overigens geen schoonheidsprijs.

Allereerst werd vrij willekeurig bepaald dat elf vooroorlogse regimenten een voortzetting zouden krijgen, waarbij de hoger genummerde regimenten – vanaf 12 RI – werden geacht te zijn teruggekeerd in de regimenten waaruit zij ooit waren voortgekomen. Dat hadden er wellicht beter acht kunnen zijn, conform de situatie in 1841, toen ons leger na de afscheiding van België werd gereorganiseerd en gereduceerd. Vreemd genoeg bleef uiteindelijk in 1953 daarbij 4 RI, dat nota bene wegens zijn optreden in 1940 op het vliegveld Valkenburg een vaandelopschrift had verkregen, zonder voortzetting. Een derde bezwaar betrof het feit dat de meeste „naamregimenten” meer dan één regimentstraditie voortzetten, zonder dat duidelijk vast stond wat het eigenlijke stamregiment was. Ook de regeling van het voeren van vaandelopschriften was daarvoor onlogisch.

Het tweede hiaat

Het tweede hiaat in de geschiedenis werd gevormd door de aaneensluitende periode van de Bataafse Republiek (1795), het Koninkrijk Holland (1806) en de zgn. Inlijving bij Frankrijk (1810), die eindigde met de heroprichting van de – later Koninklijke – landmacht in 1813. Strikt genomen duurde dat hiaat nog veel korter: van 1812 tot 1813. Zoals

wellicht bekend, waren immers in 1795 de – inmiddels sinds 1772 genummerde – infanterieregimenten in Staatse dienst rechtstreeks overgegaan in eenheden van de Bataafse Republiek. Het zelfde gebeurde ook in 1806 en 1810, zodat de Nederlandse infanterieregimenten die uiteindelijk tijdens Napoleons Russische veldtocht in 1812 werden vernietigd, kunnen worden beschouwd als de voortzetting van de regimenten van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden.

Er waren zeer goede redenen om ook over dat hiaat een brug te slaan. Allereerst is juist de periode voor 1795 van belang omdat daarin ruim twee eeuwen rijke infanterietraditie liggen bewaard. Niet van de minste soort omdat al vanaf het ontstaan van de Republiek in 1579 door Nederlandse infanterieregimenten aan talloze veldslagen en campagnes in Staatse dienst werd deelgenomen. Uiteraard werd daarbij niet altijd glorie behaald, maar dikwijls zeker wel. Men denke aan Nieuwpoort (1600), Seneffe (1674), Boyne (1690), Ramillies (1706), Malplaquet (1709) en Fontenoy (1745), om bij wijze van voorbeeld een nogal willekeurige keus te maken uit de geschiedenis van de Garde te Voet, later Hollandsche (Blauwe) Garde, de voorganger van de huidige Garde Grenadiers. Vreemd genoeg gold het hiaat kennelijk niet voor het Korps Rijdende Artillerie, dat als jaar van oprichting 1793 voerde. Ook niet voor het Korps Mariniers, dat sinds jaar en dag werd geacht sinds 1665 te bestaan. Respectabele getallen natuurlijk, maar bij volledig overbruggen van het hiaat zou bijvoorbeeld 1 RI (het onlangs weer opgeheven RI Johan Willem Friso) bestaan vanaf 1577 en zou 5 RI (het ook verdwenen RI Oranje Gelderland) zijn oprichting kunnen stellen op 1586. Dat is nog eens andere koek. Ook het voormalige 8 RI (traditie tot voor kort bewaard door RI Oranje Gelderland) en het Garderegiment Grenadiers dateren wat betreft hun oudste stamregiment nog uit de zestiende eeuw: 1595 en 1599 (zie ook tabel 2).

Het Koninklijk Besluit van 1977: eindelijk orde op zaken

In 1977 verscheen Ringoirs tweede officiële studie: „Afstammingen en Voortzettingen der Infanterie”, uitgegeven door de Sectie Krijgsgeschiedenis KL. Daarin waren nauwgezet alle namen, data en andere gegevens uit vier eeuwen Nederlandse infan-

Tabel 2 Oprichtingsdata oudste bataljons van infanterieregimenten

1-Garderegiment Grenadiers 02-01-1599 (Garde te Voet 1674)
1-Garderegiment Jagers 22-08-1665 (Jagers 1793)
1-Garderegiment Fuseliers Prinses Irene 11-01-1941 (Irene Brigade)
1-Regiment van Heutz 07-03-1808 (KNIL en NDVN-Korea)
1-Stoottroepen 21-09-1944 (Binnenlandse strijdkrachten)
3-1 RI 30-08-1577
3-2 RI 18-11-1602
1-3 RI 04-02-1672
1-4 RI 14-01-1602
1-5 RI 07-01-1586
3-6 RI 14-07-1603
2-7 RI 19-12-1747
3-8 RI 26-01-1595

teriegeschiedenis in duidelijk onderling verband opgenomen. In hetzelfde jaar werd bij Koninklijk Besluit nr. 101 dd. 12 maart 1977 de ultieme poging gedaan de twee hiaten volledig te overbruggen en ook overige onduidelijkheden in de traditiehandhaving binnen de KL definitief weg te nemen. Dat betrof o.m. de onderlinge rangschikking van wapens, korpsen en regimenten (in art. 1, lid 1 en art. 3, lid 2), de vaststelling van stamregimenten (in art. 4, lid 2 en 3) versus die van regimenten waarvan slechts de traditie wordt bewaard (in art. 4, lid 5), alsmede de vaandelopschriften (art. 5, lid 1 en 2). Deze poging van 1977 kan men zonder meer geslaagd noemen. In art. 4, lid 2 werd dus het hiaat 1795-1813 op logische wijze overbrugd. Bepaald werd namelijk dat de acht regimenten infanterie, die in 1841 bestonden, en de regimenten die hieruit tot 1940 voortkwamen, werden aangemerkt als de voortzetting van de gelijkgenummerde regimenten infanterie van linie van de Bataafse Republiek in 1806 en van de eenheden waaruit deze ontstonden en die hieruit tot 1813 voortkwamen. Ook werd in art. 4, lid 3 bepaald dat alleen 1, 2, 3, 5 en 7 RI een rechtstreekse voortzetting vonden resp. in de regimenten Johan Willem Friso, Limburgse Jagers, Menno van Coehoorn, Oranje Gelderland en Chassé, de traditie van 4, 6 en 8 RI werd door een van de genoemde regimenten bewaard. Zo kreeg het in 1953 vergeten 4 RI zijn plaats terug: de traditie ervan werd bewaard door het Regiment Menno van Coehoorn. 9, 10 en 11 RI uit het besluit van 1953 werden geacht te zijn opgegaan in de lager genummerde regimenten waaruit zij ooit waren voortgekomen (zie ook tabel 3). Ten slotte werd over het voeren van vaandel-

opschriften in art. 5, lid 1 bepaald dat alleen de opschriften van het stamregiment werden gevoerd; die van regimenten waarvan slechts de traditie werd bewaard, zouden worden vermeld op een zgn. cravate, die aan het vaandel werd bevestigd. Sprekend voor de betrachte nauwgezetheid van dit Koninklijk Besluit is nog dat in art. 5, lid 2 tevens werd bepaald dat bij een eventuele heroprichting van zo'n regiment de cravate weer zal worden overgebracht naar dat vaandel. Men hield dus al rekening met een eventuele heroprichting van oude regimenten.

Kortom, het Koninklijk Besluit van 12 maart 1977 schiep eindelijk orde, logica en duidelijkheid in de traditie van onze infanterie en het deed ook recht aan de leeftijd van haar regimenten en, zij het impliciet, aan hun glorievolle geschiedenis.

1994: opnieuw wanorde

Kijken we nu naar het Besluit van 29 juli 1994. Ik herhaal nog even de kern ervan:

De Regimenten Infanterie Johan Willem Friso, Menno van Coehoorn, Oranje Gelderland en Chassé worden opgeheven, de traditie wordt niet overgenomen noch bewaard, de vaandels zullen worden ingenomen. (lid 1 van Besluit nr. 618 van H.M. de Koningin, dd. 29 juli 1994).

Fantasielozer en simpelere kan het niet. Het gemak waarmee hier immers met een pennestreek eeuwenoude tradities tot niets worden gereduceerd, past misschien volgens de Wapentraditierraad Infanterie in onze nuchtere, zakelijke jaren '90. Ik geloof er niets van. Een goede traditiehandhaving geeft belangrijke bindingen met het verleden. Daaruit valt te leren. Wie het verleden niet kent, kan het heden nooit goed begrijpen. Hoe dan ook, het valt onmiddellijk op dat juist de oudste regimenten het moeten ontgelden. Van de acht nummerregimenten verdwijnen er namelijk zes min of meer spoorloos, waaronder het oudste en eerste in rangvolgorde: Johan Willem Friso (voormalig 1 RI). Op on-

Tabel 3 Stamregimenten en traditiebewaring volgens Koninklijk Besluit van 1977

1 RI > Regiment Johan Willem Friso
2 RI > Regiment Limburgse Jagers, trad. v. 6 RI
3 RI > Regiment Menno van Coehoorn, trad. v. 4 RI
5 RI > Regiment Oranje Gelderland, trad. v. 8 RI en TRIS
7 RI > Regiment Chassé, trad. v. 1 t/m 4 RPAG

verklaarde gronden wordt slechts 2 RI voortgezet, nl. door het Regiment Limburgse Jagers, terwijl de traditie van 6 RI door ditzelfde regiment wordt bewaard.

De slordigheid waarmee dit alles wordt geregeld, is overigens tekenend. In lid 3 wordt namelijk verwezen naar twee plaatsen in het Koninklijk Besluit van 1977 waar de namen van de vier op te heffen naamregimenten zouden moeten vervallen. Maar omdat *niet* wordt verwezen naar art. 4, lid 3, blijven de opgeheven regimenten toch in het Koninklijk Besluit van 1977 vermeld. Om de verwarring compleet te maken, wordt ook nog verwezen naar een Besluit van H.M. van 29 januari 1985, nr. 72, waarbij het Koninklijk Besluit van 1977 „laatstelijk gewijzigd” zou zijn. Benieuwd als ik was wat er in die wijziging zou staan, bleek ook die verwijzing foutief. Uiteindelijk bleek het besluit niet eens te bestaan; wel was een dergelijke wijziging twee jaren eerder, in 1983, uitgegeven.

Van de formele details terug naar het inhoudelijke. Wanneer men zich realiseert dat het Garderegiment Fuseliers Prinses Irene en het Regiment Stoottroepen beide stammen uit de Tweede Wereldoorlog en dat deze behalve als regiment ook elk in een eigen bataljon blijven voortbestaan, krijgt men de indruk dat de jongste traditie en de meest recente geschiedenis voor de Wapentraditieraad tegelijkertijd de belangrijkste is. Een verbazingwekkende opvatting over geschiedenis en traditie, allebei. Begrijpelijker vind ik dan de zelfstandige continuering van het Regiment Van Heutsz, dat immers de oude tradities van het KNIL (1808-1950) voortzet. Een andere beslissing, waaraan overigens in het Besluit van 29 juli jl. nog niet werd gerefereerd, betreft het straks in één bataljon samenbrengen van compagnieën Grenadiers en compagnieën Jagers. Dit wordt dan dus 11 Infanteriebataljon (Luchtmobiel) Garderegiment Grenadiers en Jagers. Daarvoor is thans een apart Koninklijk Besluit gereed, dat in april 1995 van kracht wordt. Op zich zelf is die samenvoeging een goede oplossing, die in periodes voor en na de Tweede Wereldoorlog immers ook heeft bestaan. Wat in dat besluit overigens opvalt, is de zeer nauwgezette manier waarop alle consequenties van de samenvoeging voor bijvoorbeeld traditie, plaatsing van officieren en vaandelopschriften zijn vastgelegd. Ik weet ook wel dat dit soort zaken bij garderegimenten nauw luistert,

maar de betoonde slordigheid en fantasieloosheid terzake van de gewone regimenten krijgt daarmee wel een hopelijk ongewild, maar toch bijna demonstratief karakter. Gezien mijn eerdere opmerkingen ontkom ik dan ook over het geheel genomen niet aan een uiterst negatief eindoordeel over de recente regeling voor opheffing van de vier infanterieregimenten, zoals vastgelegd in het besluit van 29 juli 1994, zowel inhoudelijk als formeel-tekstueel.

Voortzetting Staatse tradities door één regiment

Zoals gezegd wil ik aan het slot van dit betoog een aanzet geven voor een wat bredere meningsvorming, die op termijn zou kunnen leiden tot een meer verantwoorde regeling van de afstamming en traditiehandhaving van de Nederlandse infanterieregimenten. Daarbij moet allereerst een goede aansluiting worden verkregen met het Koninklijk Besluit van 1977 omdat, als eerder gezegd, daarin nu juist een logische en volledige regeling was getroffen in een materie, die daarvoor vele onduidelijkheden bevatte. In de tweede plaats kan het volgens mij niet zo zijn dat op uiterst toevallige gronden van onze oudste regimenten – naast de Garde te Voet – alleen 2 en 6 RI voortleven. Als het Regiment Limburgse Jagers dan tradities bewaart, dan toch van alle acht regimenten van 1841.

Het zou dan ook voor de hand liggen niet 2 RI maar 1 RI als stamregiment aan te wijzen en het regiment de tradities te laten bewaren van 2 t/m 8 RI, van 1 t/m 4 Regiment Pantserafweergeschut (RPAG) en van de Troepenmacht in Suriname (TRIS), dit alles in het verlengde van het Koninklijk Besluit van 1977. Het is dan wel de vraag of de naam van dit regiment niet tevens zou moeten worden gewijzigd. Tenslotte is het dit regiment dat dan de tradities voortzet van de roemvolle periode 1577-1795. Daarin bevocht de Republiek eerst gedurende tachtig jaar haar onafhankelijkheid. Vervolgens was zij de resterende honderveertig jaar, dikwijls samen met Engeland, bezig het machts-evenwicht op het Europese continent te handhaven, vooral tegen het Franse imperialisme, tot dat dit laatste in 1795 vrijwillig werd binnengehaald. Een uitsluitend Limburgse verbinding past daarin niet. Een mogelijke naam zou dan zijn: Regiment Koning-Stadhouder Willem III, waarmee de man zou worden geëerd, die politieke en militaire strategie

zo succesvol combineerde, dat hij meer nog dan zijn voorgangers, Prins Willem I, Maurits en Frederik-Hendrik, een figuur van internationale allure werd. Ik hoor de trouwe Limburgse Jagers al protesteren. Hun mooie en karakteristieke naam op die manier inruilen? De eerlijkheid gebiedt dan wel op te merken dat dat nu ook al geldt voor die andere verdwenen regimenten. Ook hun namen gaven identiteit en herkenning. Het Regiment Johan Willem Friso deed bijv. Willem III's opvolger, de held van Malplaquet voortleven. Het Regiment Oranje Gelderland voerde nota bene de oudste naam van alle: vanaf 1722 tot 1795 bestond er een gelijknamig regiment dat, geworven in Gelderland, het lijfregiment was van de stadhouders van die provincie. Ook de Friese stadhouders hadden al vanaf 1702 een overeenkomstig Regiment Oranje Friesland.

Andere mogelijkheden

Dit brengt mij op een andere en wat evenwichtiger oplossing. Laat niet één, maar twee regimenten de tradities van vóór 1795 voortzetten. Probleem is dan dat er voorshands maar vijf parate infanteriebataljons bestaan. Nu is het natuurlijk mogelijk tradities te laten bewaren door andere actieve of mobilisabele infanterieverbanden. Zo valt te denken aan het Opleidingscentrum Infanterie (OCI). Dat is echter op dit moment bezig te fuseren met het Opleidingscentrum Cavalerie (OCC) tot het Opleidingscentrum Manoeuvr. Alleen door het daarbinnen alsnog creëren van een specifiek infanterieelement, bijv. van de aloude Infanterieschool, zou een kader voor traditieshandhaving kunnen worden geschapen. Een nogal gekunstelde oplossing. Daartegenover zouden ook mobilisabele bataljons zo'n bestemming kunnen hebben. Ik acht dat geen ideale maar zeker wel bruikbare oplossing. Het beroepspersoneel met een oorlogsbestemming bij zo'n bataljon is heus wel in staat de regimentstradities op bevredigende wijze te handhaven. Zeker wanneer daarbij ook de beroepsonderofficieren worden betrokken en ook de reserve-officieren. Uitgaande van de thans bekende plannen voor de oorlogsorganisatie, zullen er straks vijf mobilisabele pantserinfanteriebataljons overblijven. De vier opgeheven regimenten hadden dus heel eenvoudig in die „mobilisabele” optie kunnen blijven voortbestaan. Maar gedane zaken nemen nu eenmaal geen snelle

keer. Dat geldt zeker voor Koninklijke Besluiten. Dit alternatief heeft daarmee dus helaas vooreerst meer formele bezwaren dan praktische voordelen. Overigens is bij evt. verdere reducties, die nog zouden kunnen komen, die optie van mobilisabele bataljons als traditiebewaarders nog steeds een mogelijkheid, die niet zonder meer mag worden uitgesloten. Dit om te voorkomen dat de Wapentraditierraad Infanterie de volgende keer eenvoudigweg bijvoorbeeld ook het Regiment Limburgse Jagers en het Regiment van Heutsz uit het Koninklijk Besluit van 1977 schrapt.

Eerder wees ik al op het fenomeen dat straks de twee oudste garderegimenten, de Grenadiers en de Jagers, worden samengevoegd tot één regiment. Onder het motto van evenwichtiger „pijnverdeling” ligt het dan ook zeker in de rede de twee jongste regimenten, Fuseliers Prinses Irene en Stoottroepen, samen te voegen. H.M. Koningin zou uiteraard daarin moeten bewilligen, maar dat geldt ook voor de wijzigingen die niet-garderegimenten betreffen. Een mogelijke naam is dan Garderegiment Stoottroepen Prinses Irene.

Het voornaamse bezwaar tegen deze fusie zal leven binnen de twee groepen oudgedienden. Dat is begrijpelijk. Het ontstaan van beide regimenten mag dan in de tijd dicht bijeen liggen, de omstandigheden verschilden sterk. Meer dan bij andere regimenten zijn hier niet slechts oudgedienden in het geding, maar ook oorlogsveteranen. Daarom zou ik mij ook een gefaseerd wijzigingsmodel kunnen voorstellen. Op de kortere termijn wordt het eerder beschreven model, dus leidend tot het Regiment Koning-Stadhouder Willem III, ingevoerd. Wanneer gevoeglijk mag worden aangenomen dat er geen oorlogsveteranen meer in leven zijn, volgt de „fusie” tussen Fuseliers en Stoottroepen. Die leidt dan daarmee tot de mogelijkheid de boedel van de oude „linieregimenten” in tweeën te splitsen.

Een Regiment Koning-Stadhouder Oranje Friesland (RKSOFF), dat de voortzetting is van 1 RI (via het Regiment Johan Willem Friso) en – door opname van de Regimenten Oranje Gelderland en Chassé – de tradities bewaart van 5, 7 en 8 RI, van 1 t/m 4 RPAG en van de TRIS. Het – dan dus herboren – Regiment Limburgse Jagers (RLJ) is de voortzetting van 2 RI en bewaart – door opname van het Regiment Menno van Coehoorn – naast de

traditie van 6 RI, ook die van 3 en 4 RI. Hiermee is het Koninklijk Besluit van 1977 getrouw in zijn geest gevolgd. Dat zou dan ook de vaandelopschriften en cravates moeten gelden, waarbij het overweging zou verdienen op de vanden van RKSOF resp. RLJ het opschrift „Krijgsverrichtingen onder de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden – 1577-1795” resp. „– 1602-1795” te plaatsen (Voor het vaandel van het Garderegiment Grenadiers en Jagers zou gelden: „– 1599-1795”). Alle tot dusver genoemde „nieuwe” regimentnamen zijn uiteraard tentatief bedoeld. Andere mogelijkheden zijn zeker denkbaar.

De oplossing geeft door haar naamgeving wel de mogelijkheid tot regionale werving en enkadring. RKSOF betreft zijn mensen uit de drie noordelijke provincies, en uit Gelderland en Flevoland, terwijl RLJ het zelfde doet in Noord-Brabant en

Limburg. De andere drie regimenten werven gezamenlijk in Noord- en Zuid-Holland, Zeeland en Utrecht.

Ten slotte

Het is duidelijk dat mijn voorstel, dat eigenlijk een complex van voorstellen is, daardoor alleen al niet als afgerond en volledig mag worden gezien. Er zitten vele varianten in opgesloten, die ook in andere-soortige en gefaseerde combinaties kunnen passen. Het enige dat voor mij vast staat, is dat de thans gekozen oplossing de afstamming en traditiehandhaving van onze infanterie opnieuw tot een warboel degradeert. Het doel van mijn betoog was een eerste aanzet te geven tot reparatie daarvan. Een tweede stap zou verdere discussie daarover kunnen zijn.

H.J.M. Melker

kolonel van de Koninklijke luchtmacht

De Zweedse luchtmacht anno 1994

„Flygvapnet”

(deel 2, slot)

In het eerste artikel is aandacht geschonken aan het Zweedse veiligheids- en defensiebeleid. In dit artikel zal de aandacht gericht zijn op de Zweedse luchtmacht. Hierbij worden de taken, organisatie, werkwijze en middelen besproken; inbegrepen het nieuw in te voeren gevechtsvliegtuig de JAS Gripen. Als laatste komen de toekomstige ontwikkelingen aan bod.

Taken

Zweden bezit thans één van de grootste en beste luchtmachten in Europa met name op het gebied van luchtverdediging. De Zweedse luchtmacht is iets kleiner dan die van Frankrijk, Duitsland of Groot-Brittannië. Hij wordt ondersteund door een modern waarschuwings- en gevechtsleidingsstelsel en een uitgebreid systeem van verspreid liggende vliegstrips.

De hoofdtaken zijn:

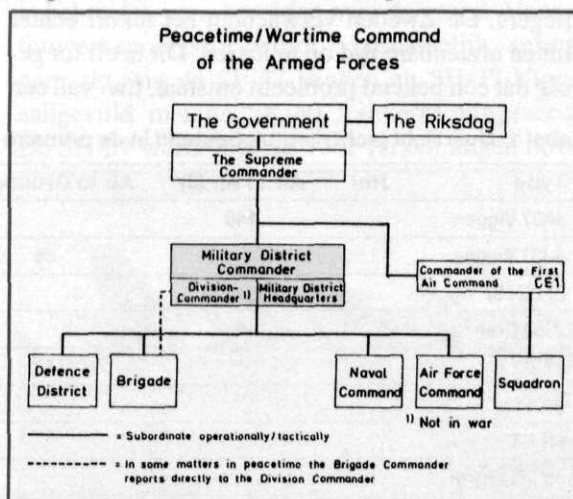
- bescherming van het Zweedse luchtruim boven land en de territoriale wateren;
- beschermen tegen amfibische operaties en luchtlandingen;
- het aanvallen van vijandelijke bevoorradingen;
- strategische en tactische verkenning;
- luchttransport;
- het geven van waarschuwingen voor luchtaanvallen.

Organisatie

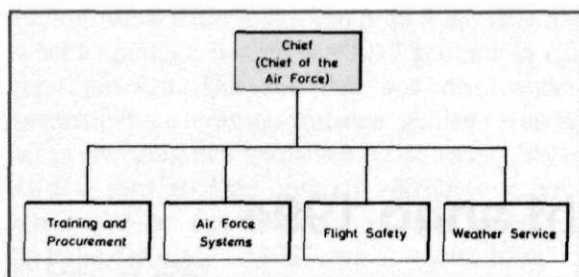
Voor deze taken beschikt de Zweedse luchtmacht over vliegbases, vliegtuigen, grondgebonden luchtverdedigingssystemen en een geïntegreerd waarschuwings- en gevechtsleidingsstelsel. In vredes tijd kan over ongeveer 425 vliegtuigen worden beschikt. Toch is de totale omvang van de Zweedse luchtmacht in de afgelopen dertig jaar drastisch gedaald. In vergelijking met het begin van de zestiger

jaren toen ongeveer 800 vliegtuigen beschikbaar waren, is het aantal aanzienlijk verminderd. Deze vermindering in aantal, is veroorzaakt door de kleinere budgetten en de wens toch een moderne luchtvloot in stand te houden. Van de genoemde 425 vliegtuigen moeten er ongeveer 300 gevechtsgereed worden geacht. Deze vliegtuigen zijn ingedeeld bij de drie militaire districten (Noord, Midden en Zuid). Deze districten hebben elk de beschikking over een luchtmachtcomponent („Commando”) die belast is met de operationele inzet van de luchtstrijdkrachten. Slechts het „Förste Flygskadern” (*Eerste vlieggroep*) staat onder rechtstreeks commando van de opperbevelhebber van de Zweedse strijdkrachten (zie afb. 1). De opperbevelhebber van de luchtmacht is verantwoordelijk voor de opleidingen en de logistieke ondersteuning (zie afb. 2)

Voor het uitvoeren van de taken beschikt de Zweedse luchtmacht in vredes tijd naast materieel over ongeveer 8700 militairen, waarvan ruim 4000 officieren en iets meer dan 4500 dienstplichtigen. De Zweedse strijdkrachten kennen geen onderofficiers-rangen. Het werk in de KLu uitgevoerd door een

Afb. 1

Afb. 2

sergeant of adjudant, wordt in Zweden door een luitenant of kapitein gedaan. Alleen gedurende de opleiding kent men de rang van sergeant. Boven op die 8700 militairen komen nog eens 5000 burgers die in dienst zijn van de Zweedse luchtmacht. Als gevolg van de geplande herstructureringen zullen 130 officiersfuncties en 590 burgerfuncties bij de luchtmacht verdwijnen. In de oorlogsorganisatie is het aantal officieren ongeveer 4500 en het aantal dienstplichtigen bijna 60.000. Aangevuld met ruim 11.000 vrijwilligers en 1250 reservisten, is de totale oorlogssterkte 76.750. Dit betekent dat 80% van de oorlogssterkte van reserve-eenheden afkomstig is. De mobilisabele sterkte is vooral bedoeld voor het beveiligen en bemannen van de overal verspreid liggende „war bases”.

Een grote zorg is het tekort aan gekwalificeerde vliegers en aan technisch personeel. Veel vliegers en technische officieren zijn in het verleden na het beëindigen van het eerste contract overgestapt naar de civiele luchtvaart. Momenteel wordt gezegd dat de vlieger-vliegtuigratio in de Zweedse luchtmacht 1 op 1 is waarbij dan ook nog een aantal reservevliegers zou zijn bijgeteld, evenals de staf- en gastvliegers. De Zweden verwachten het tekort echter binnen afzienbare tijd op te lossen. Dit heeft tot gevolg dat een bekend probleem ontstaat, t.w. van een

grote groep van onervaren vliegers. Daarbij kan men de vraag stellen of de Zweedse vliegers voldoende vliegreuren ter beschikking zullen hebben om op het vereiste operationele niveau te komen voor een primaire en secundaire inzetmogelijkheid. Het minimum aantal voorgeschreven vliegreuren per jaar voor de operationele vlieger bedraagt 100. Dat is ver beneden de NAVO-eis van 180. De Zweden wijzen er echter op dat zij hun vliegreuren effectiever besteden. De oefengebieden liggen dicht bij de thuisbasis; hierdoor is meer rendement uit trainingsvluchten te halen dan in de meeste Westeuropese landen. Daarnaast moet het probleem van het tekort aan technische officieren zeker niet worden onderschat. Door het werken met zeer veel dienstplichtigen is supervisie zeer belangrijk. Door het tekort aan officieren komt de supervisie in gevaar en als gevolg daarvan mogelijk ook de vliegveiligheid.

Inzet

Het operationele optreden kan worden verdeeld in drie categorieën: aanvalsmisaties, luchtverdedigingsmisaties en verkenningsmisaties in het Zweeds respectievelijk aangeduid met *attack*, *jagt* en *spanning*. In de type-aanduiding van de diverse vliegtuigen ziet men de eerste letters van deze woorden terugkeren zoals bijv. bij de „JAS Gripen”. Hieruit blijkt dat de „Gripen” een multirole vliegtuig is dat voor de drie eerder genoemde taken kan worden ingezet. Voor een overzicht van het vliegtuigbestand zie tab. 1. De inzet van vliegtuigen is gebaseerd op het principe van decentrale inzet in luchtverdedigingsoperaties en centrale geleide inzet bij aanvalsmisaties *air to ground*. De bescherming van eigen middelen is gebaseerd op verspreiding van het vlieg-

Tabel 1 Overzicht jachtvliegtuigbestand in de primaire rol Zweedse luchtmacht 1994 vreedstijd

Type	Rol	Air to Air (J)	Air to Ground (A)	Recce (S)	ECCM (E)	Training	Totaal
JA37 Viggen		140					140
AJ37 Viggen			85				85
SF/SH 37 Viggen				48			48
J35J Draken		65					65
SK 60			20			48	68
SK 61						50	50
SK 37						12	12
J32E Lanser					12	11	23
Totaal		195	105	48	12	121	481

tuigbestand naar reservevliegvelden, civiele vliegvelden en voorbereide autoweggedeeltes. In het volgende zullen achtereenvolgens aan de orde komen het offensief optreden, de fotoverkenning-rol, de luchtverdedigingsrol en ten slotte de overige taken van de Zweedse luchtmacht.

Offensief optreden

De offensieve missies vallen rechtstreeks onder de reeds eerder genoemde „Förste Flygeskadern” ofwel de *eerste vlieggroep*. Deze eenheid opereert over geheel Zweden en bestaat momenteel uit onder meer zes squadrons AJ-37 vliegtuigen, bij elkaar ongeveer 85 toestellen.

Het aantal gevechtsgereede vliegtuigen per squadron bedraagt ongeveer 12. Naast deze zes „Viggen”-squadrons is er nog een squadron SK-60 vliegtuigen (20 toestellen) (zie afb. 3). In oorlogstijd vindt aanvulling plaats met nog eens drie squadrons SK-60 en één squadron SK-37, een tweezits trainingstoestel dat een secundaire taak als aanvalsvliegtuig heeft. In totaal zijn 175 vliegtuigen beschikbaar met als primaire taak lucht-grondoperaties. Onderstaand wordt kort ingegaan op de „Viggen”.

Het belangrijkste toestel voor offensieve operaties is de 37 Viggen (afb. 4). De eisen die eraan gesteld werden bij het ontwerp en de bouw waren zeer uiteenlopend. Zo moest het airframe geschikt zijn voor verschillende soorten missies als offensieve, defensieve en fotoverkenningsoopdrachten. Het moest dienst kunnen doen als trainingsvliegtuig en verder eigenschappen bezitten om te opereren vanaf korte start- en landingsbanen of vanaf snelwegstrips, onder alle weerscondities én in het bijzonder in arctische omstandigheden. Daar kwam nog bij dat rekening gehouden moest worden met het feit dat dienstplichtigen en reservepersoneel zouden worden belast met het onderhoud, dus personeel met beperkte opleiding en technische vaardigheden. De „Viggen” was een van de eerste vliegtuigen met een boordcomputer en een head up display. In totaal zijn er 329 geproduceerd waarvan de laatste in 1990 van de productieband is gerold.

De versie die in de offensieve rol wordt gebruikt is de AJ-37. Sinds 1970 is deze versie operationeel als vervanger van de A-32-Lansen (afb. 5). De voornaamste taken zijn het aanvallen van gronddoelen en van doelen op zee. In de vijftiger jaren is tijde-

Afb. 3 SK-60

Afb. 4 AJ-37 Viggen

lijk sprake geweest de „Viggen” geschikt te maken voor een nucleaire rol. In die tijd overwoog Zweden nog, een eigen nucleair wapen te gaan ontwikkelen.

Verkenningrol

Verkenningen vanuit de lucht zijn essentieel voor de Zweedse defensie om voldoende tijd en ruimte te behouden voor optreden over de grond. Voor de fotoverkenningrol wordt voornamelijk gebruik gemaakt van de SF-37-Viggen en SH-37-Viggen aangevuld met de SK-60 fotoverkenningversie. De SH-37 wordt ingezet voor verkenningen boven

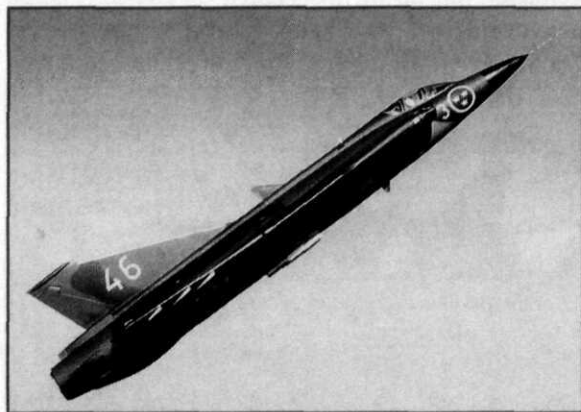

Afb. 5 A-32 Lansén

zee en is uitgerust met een *sea-surveillance-radar* en een camera om radar displays vast te leggen. De verkenningsversies kunnen verder worden uitgerust met pods voor *night surveillance* en *all weather operaties*. Voor zelfverdediging kunnen „Sidewinders” worden meegevoerd en voor de secundaire rol in de aanvalversie dezelfde bewapening als de AJ-37-Viggen. In totaal zijn er ongeveer 48 „Viggen” in de verkenningsrol.

Luchtverdedigingsrol

Aangezien de Zweedse strijdkrachten georganiseerd zijn voor defensief optreden d.w.z. verdediging van het eigen grondgebied, luchtruim en omringende wateren, is het logisch dat ook voor de Zweedse luchtmacht de hoofdtaak ligt in het uitvoeren van luchtverdedigingsoperaties. Voor luchtverdediging staan in vredetijd 11 squadrons ter beschikking met ongeveer 200 vliegtuigen. De ruggegraat daarvan wordt gevormd door acht squadrons JA-37-Viggen, bij elkaar ongeveer 140 vliegtuigen. De JA-37 is een *all-weather interceptor* die in 1979 de Zweedse luchtmacht instroomde. De luchtverdedigingsversie van de Viggen, de *j* van jacht dus, is sterk afwijkend van de oudere versies. In veel opzichten is het een nieuw vliegtuig wat avionica en electronica betreft. De sterkere motor geeft het vliegtuig een beter klimvermogen en een grotere manoeuvreercapaciteit. Het belangrijkste van de JA-37 is misschien wel de geavanceerde „Ericsson pulsedoppler-radar” die het vliegtuig voorziet van een capaciteit om meerdere doelen tegelijk op te sporen en een *look down-shoot down* capaciteit. Deze radar heeft een bereik van meer dan 50 kilometer. De bewapening van de JA-37 bestaat uit

Afb. 6 J-35 Draken

Afb. 7 JAS-39 Gripen

„Skyflash” en „Sidewinder” lucht-lucht geleide wapens, alsook een 30 mm kanon van Oerlikon. In de secundaire offensieve rol kunnen ook ijzeren bommen worden meegenomen. De JA-37-Viggen was destijds één van de kandidaten voor de KLu als opvolger van starfighter.

Behalve de JA-37-Viggen beschikt de Zweedse luchtmacht ook nog over ongeveer 65 J-35 Draken vliegtuigen (afb. 6) voor de luchtverdedigingsrol. Het eerste exemplaar kwam begin zestiger jaren in de inventaris. Het type dat nu nog vliegt, de J-35J, is een sterk gemodificeerde versie en is alleen inzetbaar in de luchtverdedigingsrol.

Overige vliegtuigen

Hiertoe behoren een ECM/ELINT (Electronische oorlogvoering) groep met twee Caravelle vltgn en de J-32 E-Lansen (voor ECM training). Voor de vliegopleiding is de Bulldog (SK-61) van British Aerospace in gebruik. Voor het uitvoeren van transporttaken zijn aanwezig acht C-130-Hercules vltgn, enkele civiele typen transportvliegtuigen en „Chinook” transporthelicopters. Ten slotte zijn er 10 „Search” en „Rescuegroepen” uitgerust met Augusta Bell-204, Bölkow-105 en AS-332-Super Puma. Inmiddels is de Zweedse luchtmacht in het bezit gekomen van de eerste JAS-Gripen vliegtuigen (afb. 7). Dit aantal zal in de komende jaren stijgen tot 140. Na een evaluatie van diverse typen vliegtuigen, waaronder de F-16 en F-18, koos de Zweedse regering in 1982 toch weer voor een Zweeds ontwerp als gevechtsvliegtuig voor de luchtmacht. Het vliegtuig is ontwikkeld en gebouwd door de industrie-gruppen „JAS” bestaande uit „Saab”, „Volvo”, „Ericsson” en „Aerotech”. Gedurende de ontwikkelings- en testfase hebben in de loop der jaren diverse problemen voor vertraging en kostenverhoging gezorgd. Zo bleken com-

posietmaterialen duurder dan aanvankelijk werd ingeschat. Scheurtjes in de motor en problemen met het besturingssysteem *fly-by-wire* (recentelijk nog in 1993 bij een demonstratievlucht boven Stockholm) veroorzaakten vertraging in de verdere ontwikkeling. Dit zou tot 300 miljoen gulden meerkosten hebben geleid. De kosten van het totale „Gripenproject” zijn tot nu toe zo’n 65 miljard Zweedse kronen (ca. 15 miljard gulden).

STRIL-60

Een andere belangrijke component van de Zweedse luchtverdediging is het *Command, Control, Communications* en *Intelligence*-systeem. De uitgestrektheid van het Zweedse grondgebied met zijn lange kustlijnen en nabijheid van onder andere Rusland, nopen tot een vroegtijdige waarschuwing voor een snelle reactie op een eventuele actie gericht tegen Zweeds grondgebied. De bedoelde vroegtijdige waarschuwing wordt verkregen met behulp van diverse systemen. Zo beschikken de Zweden voor het verzamelen van inlichtingen op het gebied van verbindingen over het „Nationale Defensie Radio Instituut”. Dit instituut beschikt onder meer permanent over een schip, de „Orion” geheten, dat gestationeerd is in de Baltische zee. Verder beschikt de Zweedse luchtmacht over een geïntegreerd systeem voor waarschuwing, melding en gevechtsleiding STRIL-60 genaamd dat staat voor *Stridsledning och Luftbevakning*. Daartoe is het land verdeeld in sectoren. Elke sector is opgehangen aan een militair commando dat uit operationele elementen is samengesteld van de verschillende krijgsmachtdelen. Het STRIL-60 systeem bestaat uit een radarnetwerk, dataprocessing systemen en verbindingssystemen. De waarschuwingssradars zijn mobiele of vaste systemen al dan niet in beschermende opstellingen ondergebracht. Alle systemen zijn met elkaar geïntegreerd, waarbij in het kader van de gemeenschappelijke verdediging ook verbinding bestaat met de nationale civiele verdedigingsorganisatie.

Verspreid opereren

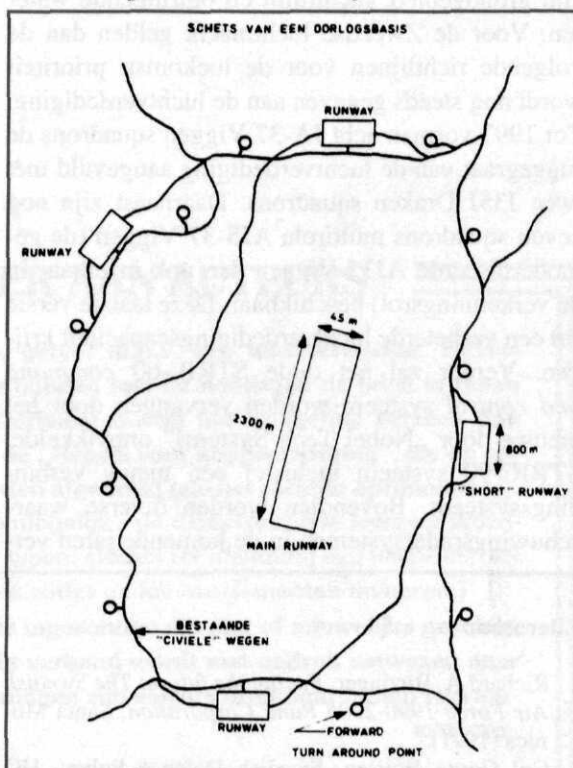
De Zweedse luchtmacht opereert bij oefeningen en in oorlogstijd vanaf verspreid liggende vliegvelden. In Zweden is het systeem bekend onder de naam „Flygbas-systeem 90”. Reeds in de vijftiger

jaren is de Zweedse luchtmacht begonnen met de aanleg van reserve vliegvelden, ofschoon ook toen al de meeste hoofdvliegvelden ondergrondse faciliteiten hadden. In de loop der jaren werden steeds meer reservevelden aangelegd en in de tachtiger jaren werd begonnen met de verbetering van deze velden tot de zgn. BAS-90 standaard. Dit houdt in dat rond een banenstelsel zich diverse vliegtuigopstelplaatsen bevinden en een ondergrondse command and control bunker. Het totale gebied is ongeveer 20 bij 15 km. Het banenstelsel bestaat uit een ruim 2000 m lange *runway* aangevuld met drie of vier 800 meter strips, gewoonlijk stukken van een autoweg (zie afb. 8).

Het BAS-90 systeem maakt zoveel mogelijk gebruik van civiele infrastructuur.

De gehele organisatie wordt een basisbataljon genoemd en omvat zo’n 1500 mensen. Men beschikt over vooruitgeschoven voorraden bewapening, brandstof, voeding, *rapid runway repair*-materiaal en legeringsfaciliteiten, alles ondergebracht in beschermde opstelplaatsen.

Op dit moment beschikken de Zweden over 30 hoofd- en reservevliegvelden en zo’n 50 andere plaatsen van waaruit kan worden geopereerd. Bij elkaar een paar honderd *runways*.

Afb. 8 BAS-90 standaard

Toekomst

Hoe zal de Zweedse luchtmacht zich tot het jaar 2005 naar alle waarschijnlijkheid ontwikkelen uitgaande van het huidige Zweedse veiligheids- en defensiebeleid? De handhaving van een sterke totale of gemeenschappelijke defensie is ook voor de toekomst noodzakelijk. Na diverse studies over de structuur en omvang van de Zweedse krijgsmacht zien de toekomstplannen voor de Zweedse luchtmacht er als volgt uit. De huidige taken zoals eerder genoemd, blijven overeind. Er is besloten de modernisering en aanpassingen als een totaalpakket te verwezenlijken, dat wil zeggen behalve een nieuw vliegtuig ook nieuwe bewapening, verbeterde command en control en verbetering van het verspreidingssysteem. De modernisering van het materieel gaat ook gepaard met een herstructurering en stroomlijning van de commandostructuur. Zo zijn de militaire regionale commando's teruggebracht van zes naar drie en worden squadrons samengevoegd en vliegbases gesloten. Bij de in 1992 gestarte herstructurering wordt ervan uitgegaan dat Zweden in zijn defensieplanning rekening moet houden met het strategisch belang van zijn grondgebied, luchtruim en omringende wateren. Voor de Zweedse luchtmacht gelden dan de volgende richtlijnen voor de toekomst: prioriteit wordt nog steeds gegeven aan de luchtverdediging. Tot 1997 vormen acht JA-37 Viggen squadrons de ruggesgraat van de luchtverdediging aangevuld met twee J35J Draken squadrons. Daarnaast zijn nog zeven squadrons multirole AJS-37 Viggen (de gemoderniseerde AJ37-Viggen dan ook inzetbaar in de verkenningsrol) beschikbaar. Deze laatste versie zal een verbeterde luchtverdedigingscapaciteit krijgen. Verder zal het oude STRIL-60 *command and control* systeem worden vervangen door het nieuwe door „Nobel Tech Systems” ontwikkelde, STRIC-90 systeem inclusief een nieuw verbindingssysteem. Bovendien worden diverse waarschuwingssradarsystemen in de komende jaren ver-

vangen door moderne systemen. De eerste twee JAS-39 Gripen-squadrons zullen in 1996-1997 operationeel worden. Deze toestellen moeten op den duur de AJS-37 vervangen waarbij de JA-versie nog tot na het jaar 2000 operationeel moet blijven. Het is de bedoeling dat uiteindelijk rond 2020 16 JAS-Gripen-squadrons overblijven, met ca. 200 vliegtuigen.

De kern van de grondgebonden luchtverdedigings-systemen zal worden gevormd door het „703 BAMSE” geleide wapensysteem. Als aanvulling daarop komen ook „Bofors RBS-90” systemen beschikbaar.

Al met al wil de Zweedse luchtmacht met name haar luchtverdedigingscapaciteit voor de toekomst baseren op geavanceerde technologie in combinatie met een grote flexibiliteit.

Ten slotte

Ook in de nabije toekomst houdt de luchtmacht in Zweden de hoogste prioriteit, zowel wat instandhouding als wat operationeel belang betreft. Dat kan zelfs ten koste gaan van onderdelen van de landmacht en de marine. Het aandeel van de Zweedse luchtmacht in het totale defensiebudget zal de komende jaren groeien van 43% naar 45% tot een bedrag van omgerekend ongeveer 5½ miljard gulden.

De helft daarvan is bestemd voor materiaalinvesteringen voornamelijk ten behoeve van de JAS-Grypen en het nieuwe STRIC-90 systeem. Wel zal de omvang van de Zweedse luchtmacht zowel op personeels- als op materieelgebied enigszins teruglopen. Rond het jaar 2005 zal het aantal gevechtsgereede toestellen naar verwachting zo'n 300 bedragen waarvan 175 JAS-Gripen en 125 JA-Viggen toestellen. Een punt van zorg zal voor de komende jaren toch nog wel het tekort aan vliegers en technisch personeel blijven. Van de JAS-Gripen kan worden gesteld dat dit vliegtuig voortkomt uit de politiek neutrale en militair niet-gebonden positie

Literatuur

1. Richard A. Bitzinger, *Facing the future: The Swedish Air Force 1990-2005 Rand Corporation*, Santa Monica (1991).
2. Col Göran Boijnsen, *Swedish Defence Policy*, HQ Swedish Armed Forces, Stockholm (1993).

3. Norwegian Atlantic Committee, *The Military Balance 1993-1994 in Northern Europe*, Oslo (1994).

VOORTS:

- Flygvapen nytt 1994 (1-2)*, HKV Info, Stockholm (1994).
ÖB93 Programplan för det militära Försvarets Utveckling 1993-1998, Försvarsstabens Informationssektion, Stockholm (1992).

van Zweden tot nu toe. Vanuit technologisch en economisch oogpunt zou dit toestel er nooit zijn gekomen. Staken van het project zou Zwedens geloofwaardigheid en onafhankelijkheid aantasten. Samen met het zogenaamde pakket „39” van

command and control, verspreid opereren en aanvullende bewapening geeft de JAS-Gripen de Zweedse luchtmacht echter tot in het begin van de 21e eeuw een grote slagkracht voor de verdediging van het Zweedse grondgebied.

DRINGEND VERZOEK AAN AUTEURS

Steeds vaker bereiken de redactie bijdragen, getypt m.b.v. een tekstverwerker. Helaas wordt daarbij veelvuldig verzuimd rekening te houden met de noodzaak de tekst te typen met anderhalve of dubbele regelafstand. Derhalve hierbij het dringende verzoek aan auteurs, hun manuscript te verzorgen volgens de „Regels voor kopijverzorging”, die op gezette tijden achterin de Militaire Spectator worden afgedrukt (zie het recente aprilnummer). Auteurs wordt verzocht bij hun manuscript – zo mogelijk – de *diskette* aan te leveren: Word-Perfect 5.2 of 6.0 (DOS). (NB. Alinea's eindloos typen; slechts ter afsluiting een HARDE RETURN geven, evenals voor een witregel. Geen speciale codes en lay-outelementen invoeren.)

Helaas worden ook nog regelmatig *illustraties* ingezonden die niet of nauwelijks geschikt zijn voor verkleining en reproductie. Ook in dit verband wordt met nadruk verwezen naar evengenoemde Regels, punt 2. Computertekeningen zijn slechts bruikbaar indien vervaardigd m.b.v. een speciaal tekenprogramma.

REDACTIE

ir. G.M van der Laan*

brigade-generaal van de technische staf b.d.

Vijftig jaar Regiment Technische Troepen Hoe nu verder?

Feiten, beschouwingen en meningen als bewerking van een lezing t.g.v. het 50-jarig bestaan van het RTT, gehouden op 30 mei 1994 te Soesterberg.¹

Het voorliggend artikel is opgezet vanuit de gedachte dat het in het algemeen niet zinvol is in de toekomst te kijken, indien het verleden daarin niet wordt betrokken. Deze blik in de toekomst zal – getiteld op de viering van het 50-jarig bestaan van het Regiment Technische Troepen (RTT) – die van de Technische Dienst (TD) betreffen. Voorshands is uitgegaan van de huidige functie van de TD in de KL, te weten: de bevoorrading en het onderhoud, alsmede de berging en afvoer van Technische Dienst-materieel. Dit materieel omvat in algemene termen: geschut, wapens, voertuigen (wiel en rups), gereedschappen, instrumenten en munitie. De besturing van de hier bedoelde processen, de techniek van de uitvoering en de terugkoppeling van de daarbij opgedane kennis en ervaring op bijv. de ontwerpeisen te stellen aan o.m. de herinrichting van de betreffende processen en het toekomstig materieel, is samen te vatten als behorende tot het gebied van het „logistiek management”. Ik wil dit gebied bezien vanuit de optiek van de „technologie”. Die beïnvloedt immers in hoge mate de wijze van oorlogvoering en schept de voorwaarden voor een effectief en efficiënt bedrijven van logistiek [1].

De Defensienota '91 zegt in verband met „technologie”, ik citeer:

„De kwaliteit en de geloofwaardigheid van de krijgsmacht hangen nauw samen met het technologisch niveau.”

Dit is een plausibel statement, immers het optreden

* Bgen b.d. ir. van der Laan is deeltijd-hoogleraar Militaire Bedrijfskunde, aandachtsgebied „logistiek” aan de KMA.

¹ Een lijst met de betekenis van de gebruikte afkortingen is aan het einde van het artikel opgenomen.

van de krijgsmacht in crisis- en oorlogsomstandigheden is sterk verweven met „technologie”. Deze verwevenheid is terug te vinden in de oorzaken die aan oorlogen ten grondslag hebben gelegen danwel in de doelstelling die men met oorlogvoering soms denkt te kunnen verwezenlijken.

Relaties tussen krijgsmacht en maatschappij, tussen planning, voorbereiding, uitvoering en evaluatie, maar ook tussen operaties, inlichtingen, organisatie, materieel- en personeellogistiek, evenals tussen commandovoering, leiderschap, strategie en tactiek, om niet te vergeten tussen en met de onderliggende concepten, zij worden alle beïnvloed door „technologie”.

Op grond van deze technologische invalshoek bij de beschouwing van het verleden, waarbij ik de beschouwde tijd-ruimte zal verdichten voor wat de periode na WO-II betreft, kom ik tot een aantal factoren, die naar mijn mening van invloed zijn op de logistiek van de nabije toekomst en met name op de functie van de TD daarbinnen. Daartoe stel ik afsluitend een zogenaamd „marktmodel” op. Hierin spelen uiteraard de huidige situatie, de eisen te stellen aan de logistiek en de vigerende opvattingen een rol. Ik doel met dit laatste onder andere op de Defensienota '91: „Herstructurering en verkleining”, de Prioriteitennota van januari '93 en het Beleid Bedrijfsvoering Defensie opgesteld in '93 door de stuurgroep van die naam.

In de hierop volgende „Toekomstschets”, in een tweede artikel, presenteer ik mijn beeld van de logistieke werkelijkheid. Daartoe formuleer ik allereerst een modellen-set voor de „logistiek”. Hierin positioneer ik de „technische-dienst-functie”. De bovenbedoelde, uit de historische schets afgeleide factoren van invloed, vormen vervolgens de basiselementen voor de „Toekomstschets”. Daarop sluit logisch aan een aantal gedragsregels en stellingen „hoe te anticiperen”, of indachtig de onderkop van dit artikel: „Hoe nu verder?!”

Ik ben er mij terdege van bewust dat het zich al te veel verlaten op het verleden niet zonder risico is. Het gevaar van trendbreuken blijft aanwezig. Maar al te vaak heeft men zich voorbereid op de „vorige oorlog”. Een verschijnsel dat ook in het bedrijfsleven niet onbekend is. Graag neem ik uit deze sector over de „kleine lettertjes” bij prognoses van verzekeringsmaatschappijen bij bepaalde spaarplannen:

„Van resultaten uit het verleden mogen geen garanties voor de toekomst worden verwacht.”

Historische schets

Bovengeschetste benadering vraagt allereerst een nadere uitwerking van het begrip „technologie”. Het zonder meer volstaan met een van de vele hedendaagse definities zou een historische verkenning te zeer beperken in de beoogde resultaten. Vanaf het begin der mensheid behoort de technologie tot één van de vier invloedsgebieden waarin de mens leeft, de andere zijn: het heelal, de aardse natuur en het maatschappelijk leven. Technologie is in de loop der millenia zowel kwantitatief als kwalitatief geëvolueerd. Duizenden jaren lang waren wetenschap en technologie nl. geheel gescheiden ontwikkelingen. In de aanvang van de 19e eeuw ontstond er tussen beide een steeds vastere relatie. De technologische wetenschappen omvatten nu een scala van disciplines, die men als „ingenieurswetenschappen” omschrijft.

„Man”, zo zei Benjamin Franklin „is a tool-making animal”.

„Van Dale” omschrijft „technologie” als:

„leer van de bewerkingen die natuurprodukten moeten ondergaan om ze ten dienste van de industrie te laten functioneren”.

Een andere, meer bedrijfskundig georiënteerde, definitie wordt aangetroffen in het Management woordenboek van Samson/NIVE (redactie drs. C.A. Braun):

„de leer van de verdeling der grondstoffen en van de vormgeving van produkten gericht op hun maatschappelijke toepassing. In deze toepassing wordt een synthese bereikt van functionele aspecten en produktieaspecten, in een economisch kader.”

Bij het onderzoek naar de invloed van technologie

op (de wijze van) oorlogvoering heb ik onder meer gebruik gemaakt van literatuur van militaire historici, waaronder de Israëliër Martin van Creveld [2] en de Amerikaan Edward N. Luttwack [3] en de generaals H. Norman Schwarzkopf [4] en William G. Pagonis [5]. Deze laatste met name voor de logistieke aspecten van oorlogvoering in het hedendaagse tijdsbeeld.

Met Van Creveld zie ik af van een specifieke definitie voor het begrip „technologie”. Er wordt uitgegaan van de veronderstelling dat er een soort technologie is, die in gelijke mate toepasbaar is op alle tijden en plaatsen: een abstracte vorm van technologie, in die zin dat in de praktijk vele verschillende technologieën voorkomen.

Bij deze wat cryptische omschrijving is een toelichting op zijn plaats. Wij zijn nl. snel geneigd te denken dat heden ten dage sprake is van een technologie „par excellence”. Daardoor bestaat het gevaar dat deze subjectieve benadering de historische analyse vertroebelt: „te denken dat hetgeen nu juist lijkt, altijd juist zou zijn”. Op die manier kan de geschiedenis worden misbruikt.

Voor deze voordracht is technologie wellicht het best te omschrijven als:

het vigerende, abstracte systeem van kennis, vaardigheid en methoden voor het oplossen van problemen in het maatschappelijk leven.

Voorshands volsta ik ermee om voor een historische en functionele analyse t.a.v. het begrip logistiek management vier fundamentele elementen te onderscheiden: het voorzien-in, het transport, de benodigde faciliteiten en de dienstverlening. Het management daarvan vat ik op als een element dat algemeen geldt voor alle door de mens opgevatte activiteiten. De eerste vier elementen betreffen voorzieningen die legereenheden nodig hebben om te leven, te verplaatsen, te communiceren en te vechten. De oplettende lezer, die onderhoud in de basiselementen mist, stel ik in zoverre gerust dat dit element onder de dienstverlening wordt gerekend. In navolging van Van Creveld deel ik de afgelopen millenia in vier tijdperken in: dat van de (eenvoudige) wapens (*the age of tools*) tot ca. 1500 n.C., dat van de machines (*the age of machines*) tot ca. 1830, dat van de systemen (*the age of systems*) tot 1945 en tot slot dat van de automaten tot heden (*the age of automation*).

In de eerste periode waren vuur, wind en spier-

kracht van mens en dier de enige energiebronnen. De wapens waren eenvoudig van samenstelling. Voedsel en voer voor mens resp. dier maakten het belangrijkste deel uit van de meegevoerde goederen. De slechte toestand van de wegen maakte verplaatsingen over grote afstanden tot zeer langdurige aangelegenheden. In Europa vond, naar overlevering, omstreeks 1330 de monnik Berthold Schwarz het buskruit uit. Dit leidde het einde van het eerste tijdperk in. Deze uitvinding vormde de basis tot de ontwikkeling van handvuurwapens en geschut, ter vervanging van boog en blijde. De krijgskunst werd, mede door de uitvinding van de boekdrukkunst, professioneler. Centrale bevelvoering, steeds meer steunend op verbeterde communicatie en inlichtingen omtrent de vijand, begon terrein te winnen. De samengestelde uitrustingsstukken vergden in toenemende mate kennis van mechanica en wiskunde voor het ontwerp en de vervaardiging, terwijl ook het onderhoud vakmanschap vereiste. Hiervoor werden wapensmeden meegenomen in de krijg. Deze evolutie was kenmerkend voor de overgang naar en de ontwikkelingen in de tweede periode, die van de „machine”. Er ontstond een grote verscheidenheid aan kanonnen en handvuurwapens.

Tot 1544 was van standaardisatie geen sprake. Toen voerde Karel V [6] zeven verschillende vuurmondtypen in voor zijn legers. Het zwaarste projectiel woog 40 ponden (ca. 18 kg). Prins Maurits [7] bracht omstreeks 1600 bij de reorganisatie van de artillerie het aantal kalibers in het Staatse leger terug tot vier, ter vereenvoudiging van de bevoorrading (48-, 24-, 12- en 6-ponders). Voor de bespanning van een 48-ponder waren bijvoorbeeld 31 paarden nodig, hetgeen het meenemen van voer vereiste gelijk aan voedsel voor 180 manschappen! Daarbij moet worden bedacht dat het in de huidige tijd relatief eenvoudig is een rustend leger te voorzien, maar bijzonder moeilijk om een zich snel verplaatsend leger te bevoorraden. In de 17e eeuw was die verzorging daarentegen alleen voldoende mogelijk wanneer het leger in beweging was, en grotendeels „van het land leefde” [8].

Teneinde de mobiliteit te verhogen verminderde Gustaaf II Adolf van Zweden (± 1626) het gewicht van zijn geschut, hij voerde de *leather gun* in. Deze bleek overigens gevaarlijker voor de stuksbediening dan voor de vijand. De vuurmond werd vijf jaar later weer uit de bewapening genomen. Koning

Gustaaf Adolf is met name bekend vanwege het feit dat hij als eerste de artillerie en infanterie tot het optreden van verbonden wapens inrichtte („de vader van de moderne tactiek”). Zo ontstonden o.m. de Zweedse dragonders met twee 4-ponders per 1000 man. Hij voerde niet alleen de verplaatsingssnelheid op, maar ook de vuursnelheid. Dit verhoogde de eisen gesteld aan de aanvoer van munitie. De waarde van verdedigingswerken werden door de verbeterde mobiliteit van het Zweedse leger gereduceerd: „*De Zweden verdedigen hun mensen niet met muren; de Zweden verdedigen hun muren met mensen.*”

Keegan stelt in „*A history of warfare*” met name de 17e eeuw, bekend als de eeuw van de „militaire revolutie”, in een ander licht. Hij spreekt van de eeuw van het experiment, waarin chaos heerste en elke veldheer op zoek ging naar de juiste combinatie van wapens, piekeniers en musketiers, van infanterie, cavalerie en artillerie. Horen we dergelijke geluiden heden ten dage ook niet!?

In deze tweede periode werden artilleristen belast met bevoorrading, onderhoud en transport. Hand in hand hiermee gingen ontwerp en ontwikkeling, zoals ook pontons voor waterovergangen, bruggen en versterkingen. Het is dan ook geen wonder dat uit de artillerie en de genie (mineurs en sappeurs), het instituut van de militaire technici zich ontwikkelde. De huidige Genie ontstond in 1748 onder de naam „Regiment Mineurs en Sappeurs” in het Staatse Leger. Tot in de 17e eeuw werd in de Republiek der Verenigde Nederlanden het geniewerk grotendeels uitgevoerd door geronselde burgers en door de z.g. „schansboeren” [9].

In dit tijdperk, gekarakteriseerd met – zoals gezegd – *the age of machines*, wordt ook wind- en waterkracht benut naast de reeds vermelde explosieve kracht van buskruit. Militaire scholen worden opgericht in Spanje (16e eeuw) en vanaf 1763 militaire academies voor „Staf-officieren” zoals bijvoorbeeld de Ecoles Militaires in Parijs. Technologie en wetenschap groeien naar elkaar toe, zoals bijvoorbeeld op de ingenieursschool in Leiden, een opleiding voor militaire ingenieurs o.l.v. Simon Stevin (ca. 1600) [10].

Officieren werden meer gespecialiseerd, ook naar onderhoud van materieel en gezondheidszorg. De soldaten werden eveneens professioneler en de legers namen in omvang toe, de dienstplicht deed zijn intrede. Logistiek werd steeds belangrijker,

zonder dat dit begrip in die tijd expliciete aandacht van militair georiënteerde wetenschappers verkreeg. In de procentuele verdeling van de soorten goederen kwam nauwelijks verandering. Het voer voor de paarden maakte het grootste deel uit van de aan en mee te voeren hoeveelheden, munitie daarentegen slechts 5% [11].

De derde periode (vanaf ca. 1830-1945) heeft een groot aantal ontwikkelingen gekend op het gebied van de tactiek. Alhoewel dit zeker niet alleen een gevolg was van technologische vooruitgang, moet worden vastgesteld dat de tactische concepten zich aanpasten aan die ontwikkelingen. In het begin van deze periode deed de Fransman Antoine-Henri Jomini in „Précis de l'art de la guerre” (1838) een eerste poging het begrip „logistiek” nauwkeurig en systematisch te omschrijven.

Steenkool, olie, elektrische energie en ten slotte nucleaire energie (1945) deden hun intrede. Nieuwe vindingen en toepassingen daarvan volgden elkaar snel op. Ik noem de opkomst van de spoorwegen [12], de telegraaf, de telefoon, de gloeilamp, de (diesel)motor, de verharding en uitbreiding van het wegennet [13], de ontwikkeling van het motorvoertuig, van de tank, de opkomst van het vliegtuig als derde dimensie aan de oorlogvoering.

Technologieën worden meer en meer in onderlinge relatie toegepast. Centrale planning en gecoördineerde uitvoering worden mogelijk. De symbiose tussen wetenschap en technologie krijgt nu gestalte. Voor het eerst worden niet alleen de mensen, maar ook de materiële middelen geïntegreerd tot systemen. Door het gebruik van radio, telefonie en telegrafie verbeterden de mogelijkheden tot gecentraliseerde bevelvoering en nam de intelligence sterk toe. Land-, zee- en luchtoperaties worden afgestemd. De omvang van de legers neemt exceptioneel toe en daarmee de logistieke ondersteuning. Door de massale vervanging van het paard door gemotoriseerde vervoermiddelen zien we dat tegen het eind van WO-II voedsel nog slechts 10% uitmaakt van de totale hoeveelheid aan- en mee te voeren verbruiksgoederen (bulk) [14] [15].

De zin van terugkijken wordt – zij het wat cynisch – onderstreept door het feit dat het Dutchbat in het voormalig Joegoslavië, ook van lastdieren (muil ezels) gebruik maakt(e) om observatieposten te bevoorraden. Dit door het ontbreken van helikopters [16]. *L'hitoire se répète ...*

Vanaf nu wordt het interessant – gelet ook op het speciale karakter van de viering van 50 jaar RTT – de blik op Nederland te richten. De oprichting van de KMA, voortkomend uit de Artillerie- en Genieschool te Delft (sinds 1814), krijgt in 1828 haar beslag in Breda. In 1865 wordt de Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap opgericht. Tot die tijd was de krijgswetenschap vanaf de bloeiperiode ten tijde van Prins Maurits, zijn neef Willem Lodewijk en de geleerden Simon Stevin en Justus Lipsius, verwaterd [17].

Grensverleggend, creatief innoverend denken bleef ook toen aan slechts een enkeling voorbehouden. Ter illustratie van het geringe belang dat sommige militaire deskundigen in 1911 hechtten aan het motorvoertuig, het volgende citaat. Het is afkomstig uit de annalen van voornoemde vereniging aangaande een lezing van de toenmalige kapitein W.N. Bakker op 24 november 1911 betreffende „Het militaire gebruik van motorwagens”. Deze scepsis blijkt bijvoorbeeld uit de woorden van één der vragenstellers:

„Heeft de liefde voor het behandelde onderwerp de spreker geene parten gespeeld toen hij voor het militaire gebruik van automobielen eischen stelde, zoo hoog, dat aan verwezenlijking niet te denken zal zijn. Hebben wij niet hooren spreken van veldgeschut, dat in de toekomst bespannen met automobielen over het terrein zal gaan; van automobielen voor de hogere bevelhebbers en voor hunnen staven en van de uitstekende diensten, welke deze daarvoor en ook voor ordonnansendiensten daarbij zullen verrichten; is onze aandacht niet gevestigd geworden op de noodzakelijkheid, aan ieder kapiteinsonderdeel minstens 2 motorrijwielen toe te voegen, op de mogelijkheid, om groote troepen afdeelingen per auto of motorwagens snel te verplaatsen.”

Omstreeks die tijd (1911) bezat onze landmacht 34 motorvoertuigen en 13 motorrijwielen. Daarnaast was er een vrijwilligerskorps (tot 1920) dat bestond uit lieden die vrijwillig hun automobiel ter beschikking stelden van het leger om zodoende in tijd van nood de transportcapaciteit te vergroten. Daarnaast beschikte men over vier vliegtuigen. In 1913 werd de Luchtvaart-afdeling [18] (LVA) opgericht. In 1915 volgde de Technische Dienst van de LVA.

Reeds in 1874 stond de wieg van onze huidige Verbindingsdienst bij het „Bataillon Mineurs en Sappeurs”. Koning Willem III tekende daartoe het

Koninklijke Besluit tot instelling van de Telegraafafdeling bij dat bataljon. Met de ontwikkeling van de luchtvaart, kwamen ook de afweermiddelen tot ontplooiing. Deze afweer was voorshands alleen passief. Ik noem: het opsporen van vliegtuigen door middel van enorme luisterapparaten en, bij duisternis hierop aansluitend, zoeklichten. Deze zoeklichtafdeling werd onderdeel van de Genietroepen. Hiertoe werd in 1917 de Verlichtings- en Radiocompagnie opgericht [19].

In 1922 – „nooit meer oorlog” – kwam de grote slag voor het beroepspersoneel. Niet minder dan 5000 officieren en onderofficieren werden op wachtgeld gesteld. Men ging over tot drastische inkrimping. Ook enige compagnieën van het Korps Genietroepen gingen verdwijnen, maar – toch een vooruitziende blik? – er werd nog een Verlichtingscompagnie opgericht [20].

Maar in die tijd beschikten we ook nog over meer dan 20.000 paarden [21]! De wetenschap dat een span van zes paarden evenveel at als 30 tot 40 manschappen en dat deze laatsten te zamen meer op hun rug konden dragen dan de zes paarden konden trekken en aanzienlijk meer dan die konden dragen heeft echter de versnelde invoering van de motorrijtuigen bevorderd.

Tot 1940 bestond de transportcapaciteit voor munitie, de bulk van de goederenstroom, uit vrachtauto's 1,5-ton. Deze waren ingedeeld bij het Korps Motordienst. Ook was voorzien in het huren danwel vorderen van burgervrachtauto's. Daarnaast werd over grote afstanden van de binnenvaart gebruik gemaakt. Bij transporten over de weg reed een extra voertuig mee op elke tien voertuigen als reserve i.v.m. panne onderweg. Voor de aanvoer van een rantsoen munitie voor een Divisie Groep van drie divisies waren 300 auto's nodig in één slag of 75 per dag van 4 slagen in twee dagen [22]. Het onderhoud aan de motorvoertuigen werd bij het Korps Motordienst – de latere AAT – zelf uitgevoerd. In de Kromhoutkazerne te Utrecht verrees in 1936 de Centrale automobiel werkplaats [23]. Het onderhoud aan wapens en geschut vond bij de artillerie-eenheden zelf plaats. Deels door militairen (parate eenheden), deels door burgers (mobilisabele eenheden). De opleiding van dit personeel werd uitgevoerd bij de leverancier Hembrug, het huidige Eurometaal te Zaandam.

Men zou de periode 1830-1945 kunnen kenmerken als die van de „bemande wapens” ter onderscheid

van de voorgaande tijdperken „met bewapende mannen”.

Hiermee ben ik gekomen aan de vierde en laatste periode van de gehanteerde indeling van de krijgshistorie, de periode van 1945 tot heden.

Dit vierde tijdperk, reeds aangeduid met *the age of automation* wordt door twee significante kenmerken bepaald:

- het ontstaan van twee grote machtblokken: NAVO en Warschau-Pact;
- de technologie gerelateerd aan de kernfysica en micro-elektronica.

Nota bene, een groter contrast in verschijningsvorm tussen beide opgesomde kenmerken is nauwelijks denkbaar. Desalniettemin ga ik er vanuit dat een nadere onderbouwing voor de lezer niet nodig is. Ik bepaal mij tot de consequenties voor de Nederlandse krijgsmacht, in het bijzonder voor de logistiek van de Koninklijke landmacht. Op 1 oktober 1944 werd met de installatie van de REME-werkplaats te Eindhoven, het Regiment Technische Troepen opgericht [24].

Na WO-II krijgt de KL een grote verscheidenheid aan Engels materieel. Vanaf het begin van de jaren '50 wordt dat door Amerikaans materieel vervangen: het Garand-geweer, de TLV, zware mortieren, diverse soorten houwitser, de Sherman en de Chaffee-tank. De Sherman wordt later vervangen door de Britse Centurion-tank.

In die jaren was de inspanning van het nieuwe dienstvak van de technische dienst vooral gericht op het beheersen van het onderhoudsproces. Dit wordt wel aangeduid met *maintenance management*. Met het opkomen van een Nederlandse industrie, deels actief met het ontwikkelen en produceren van defensiematerieel, krijgt de KL ook v.w.b. het materieel meer een eigen gezicht. De mechanisatie gaat zich in toenemend tempo voltrekken. Met deze verhoging van de mobiliteit gaat tevens een verhoging van de complexiteit van de onderscheidene wapensystemen gepaard.

Deze complexiteit culmineert in de PRTL, daarin zijn de opsporing, het volgen en het (automatisch) bevuren van luchtdoelen samengebouwd in een rupsvoertuig. De complexiteit van dit „technisch systeem” is zodanig dat de voor onderhoud benodigde tijd meer dan 40% bedraagt van de totale aanwezigheidstijd. Ik kom op dit aan het systeem inherente technische kenmerk later terug.

Langzamerhand richtte de aandacht van het beleidsniveau zich meer op het onderhoud in relatie tot het materieel, teneinde de degradatieprocessen en het storingsgedrag in gewenste zin te kunnen beïnvloeden. We spreken hier van de *maintenance technology* (omstreeks 1970).

Met het toenemen van de complexiteit, zette zich de tendens van het vorige tijdperk (1830-1945) tot verbijzondering van functies en eenheden in het logistieke veld zich voort. Deze behoefte werd o.m. gevuld met de KVV/TSP-er en de wapensysteemmonteurs en -technici (WSM/WST-er). De toenemende kosten van wapensystemen en de beperkt groeiende budgetten, meestal minder dan de inflatie-index, noopten tot het benutten van schaalvoordelen. Voor steeds meer geld worden steeds minder wapensystemen met steeds een hogere effectiviteit verkregen. De grenzen van het financieel haalbare beperken de technologische mogelijkheden. De Secretaris-Generaal van de NAVO stelde dit verschijnsel van teruglopende aantal wapensystemen destijds aan de orde met zijn artikel „*Disarmament of NATO*” [25].

Mede onder druk van de NAVO, de NAAG in dit geval, werd internationale materieel-samenwerking sterk gestimuleerd evenals standaardisatie.

Over het algemeen kwam er van standaardisatie en van internationale samenwerking weinig terecht, vooral door de druk van de nationale industrieën en gevoed door chauvinisme, vooral bij de grotere NAVO-landen. Interoperability was meestal het eerst volgend, haalbare afstemmingsniveau. Ook het feit dat partners zich vrijwel altijd in verschillende fasen van de levenscyclus van een bepaald wapensysteem bevinden, verstaat zich slecht met de implementatie van geratificeerde akkoorden.

Ook aan de kwaliteitszorg van aan Defensie leverende industrieën werden door de NAVO hoge eisen gesteld (AQAP, Stanag's). Dit verbeterde in belangrijke mate de kwaliteit van de afgenomen goederen. Ook voor eigen onderhoudsbedrijven werd in de loop van de jaren '80 het voldoen aan de AQAP-eisen doorgevoerd. Initiatieven hiertoe zijn o.m. genomen door de Stuurgroep Defensie-Bedrijven in de 80-er jaren (SDD '80) en geïmplementeerd. Hier was de Stuurgroep Implementatie actief (SISDB '80).

Op het eind van de jaren '80 kwamen concepten mbt Life Cycle Costs (LCC) en Integrated Logistic

Support (ILS) van de grond. Daarbij werd over de totale levensloop van een uitrustingsstuk gekeken. Op grond van o.m. een vergelijking van levensduurkosten werd bij de vervanging van de 1-tonner, voor Mercedes gekozen in stede van voor de goedkoper in aanschaf zijnde Landrover.

Tevens werd daarbij gestreefd naar een gestructureerde verwerking van de onderhoudsinformatie in nieuwe ontwerpen: het z.g. *maintenance engineering*. Het Computer-aided Acquisition and Logistic Support zal, door een structurele verbetering in de informatiestroom – bijv. resultaten van storingsanalyse – door de gehele keten van levensfasen van een wapensysteem, tot een aantal essentiële verbeteringen moeten leiden.

Als een van de belangrijkste afspraken in de geschiedenis van de NAVO/MAS moet de invoering van het NAVO-stocknummer worden beschouwd (1956).

Dit geschiedde door de afspraken omtrent het NAVO Codificatie Systeem d.m.v. Stanag's 3150 en 3151. Alhoewel de logistieke ondersteuning van het 1e Lk een nationale verantwoordelijkheid is, is voor het uitwisselen van gegevens deze unieke codering van essentieel belang.

Op het gebied van kwaliteitszorg zijn de Stanag's 4107 en 4108, eind jaren '60 overeengekomen, van grote betekenis. Ze zijn in '92/'93 herzien [26].

Een factor van geheel andere invloed op de communicatie brengt ons op de ontwikkelingen in de micro-elektronica, sterk gestimuleerd in de slag tussen de VS en USSR aangaande de ruimte(vaart). Aanvankelijk schoorvoetend doet de computer in steeds snellere opmars van zijn aanwezigheid blijken. Startend in het financieel-economische functiegebied, komen achtereenvolgens de logistiek, de personele functie, de communicatie, de planningsfunctie en de commandovoering aan de beurt. De Amerikanen spreken bij laatst genoemd fenomeen (C^3), over een *force-multiplier*.

Door de voortschrijdende miniaturisatie (micro-processoren) [27] komen heden ten dage de z.g. *embedded computers* voor in vrijwel al onze wapensystemen. Zij zijn niet alleen verantwoordelijk voor een toenemende functionalisatie per wapensysteem door samenbouw van verschillende modules, maar ook voor een ingebouwde diagnostiek in geval van storingen.

De ontwikkelingen in de programmatuur gaat in de jaren '80 steeds meer naar standaardpakketten voor

allerlei, vaak zeer gebruikersvriendelijke toepassingen en naar *multi-user*, *multi-processing* en *parallele processing*. Maar ook ontwerpt men besturingsprogramma's die merkonafhankelijk zijn. De integratie van data-communicatie en toepassingsprogrammatuur, netwerken (local area en wide area), vierde generatietalen, voortschrijdende decentralisatie, glasvezeltoepassingen, het ontwikkelen van compatibele (besturings)programmatuur maakt uitwisseling van informatie tussen computers resp. netwerken van verschillende merken en typen met verschillende *operating-systems* mogelijk: Open Systems Interconnection. Data-snelheden – met geringe foutkansen – van vele tientallen tot zelfs honderden Mbits/sec [28] verhogen de netwerk-efficiency aanmerkelijk. De combinatie van de vakgebieden, telecommunicatie en informatica, geeft de aanzet tot de „telematica”, in feite tot een vijfde produktiefactor²: *informatie*. In het KL-beleid met betrekking tot de standaardisatie op het gebied van de informatie-architectuur en -infrastructuur e.d. is het „Beleid Informatie Technologie”, valide.

De toenemende professionalisering van het onderhoud en de vaak kostbare storingsanalyse-apparaatuur bracht goed uitgeruste werkplaatsen met zich mee. De gevoeligheid voor klimatologische omstandigheden van m.n. elektronische en optronische instrumenten leidde tot opslag van het omvangrijke mobilisabele materieelbestand in vaak geconditioneerde opslagloodsen op mobilisatiecomplexen.

De vervanging van vele mechanische componenten door elektronische en de verbetering van de (civiele) produktiemethoden (*kwaliteitszorg*) resulteerden in hogere bedrijfszekerheid van de (wapen)systemen. De toenemende aanschaffingskosten van de afzonderlijke wapensystemen door uitgebreide research en betrekkelijk kleine series, werden deels gecompenseerd door het veelvuldig kunnen toepassen van ook in de civiele markt volop gebruikte, dus betrekkelijk goedkope samenstellende delen. Met name in de elektronische consumentenelektronica deden zich extreme prijsdalingen voor. De functionaliteit van programmapakketten steeg – per gulden produkt – exceptioneel.

Teneinde nieuwe besturingsconcepten mogelijk te maken en daarvoor de noodzakelijke informatie op de betreffende locaties ter beschikking te hebben of

² De oorspronkelijke produktiefactoren zijn: arbeid, kapitaal, natuur en onderneming.

te krijgen is de communicatie infrastructuur ingrijpend verbeterd, onder meer door hoge snelheidsverbindingen en automatisering.

Dat geldt zowel in statische stelsels (Nationale Sector) als in de mobiele systemen en zowel lokaal (LAN) als interlokaal (WAN) als internationaal/continentaal (satelliet).

In dit tijdperk spelen zich een aantal oorlogen af waarbij NAVO-landen (mede) waren betrokken. Ik noem de oorlogen in Korea, Vietnam, de Falklands en de Golfoorlog. Ik ga, vanwege de beschikbare ruimte, hierop niet verder in.

Het tijdperk 1945-1990 overziende, is dit als volgt in te delen: mechanisatie (-1970), automatisering (-1985) en informatisering (-heden). De enorme invloed van de technologie van de computer is voor dit tijdperk *the age of automation* kenmerkend. Daarenboven hebben de ervaringen uit voren genoemde oorlogen hun invloed op de wijzen van optreden en het toepassen van moderne technologieën niet gemist. Ook de „Koude Oorlog” heeft zijn invloed onmiskenbaar doen gevoelen. Vooral „Star Wars” was een dreiging vanuit de VS, die het bankroet van het Oostblok versnelde [29].

Het voorgaande meer mondiaal beschouwend stel ik vast dat de zojuist uiteengezette explosieve, technologische groei, reeds ingezet in het midden van de vorige eeuw, een enorme omslag heeft veroorzaakt in de wijze van oorlogvoering en de mid-delen daarvoor. Deze betroffen met name:

- de mobilisatie van land- en luchtlegers;
- een enorme toename in de vuurkracht en mobiliteit;
- een toenemende welvaart die voorzag in de middelen om grote legereenheden te voeden, te bewapenen en over grote afstanden te verplaatsen;
- een kentering in de managementtechnieken en het organisatievermogen van de moderne Westerse wereld, die vele landen in staat stelde hun economie en manskracht effectiever ten dienste te stellen van hun militaire slagkracht.

Deze ontwikkelingen hebben zich vanuit de oorspronkelijk door mij toegepaste definitie in de opsomming met name beperkt tot de huidige opvattingen aangaande het begrip „technologie”. De economische, politieke en sociale aspecten zijn als het ware losgeweekt uit mijn beschouwingwijze. Dit accent wordt in afbeelding 1 nogmaals gevisualiseerd.

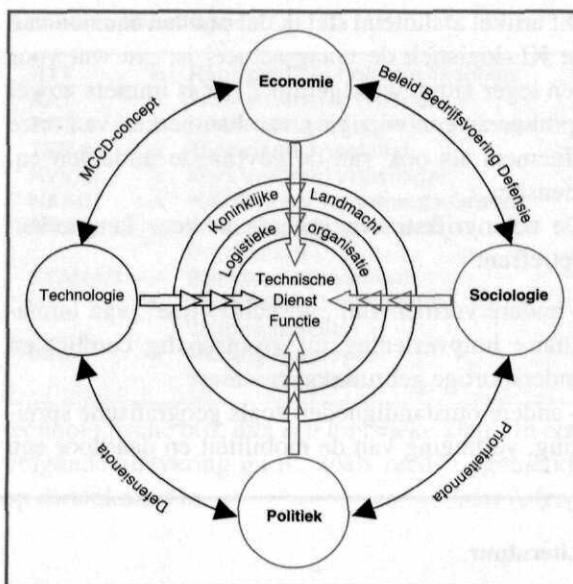
Ik kan hier echter niet volstaan met een te eenzijdige beschouwing. Met name politieke ontwikkelingen, vervat in de Defensienota '91 en de Prioriteitennota '93, veroorzaakten voor velen van ons een vroegtijdigere verschijning van de toekomst dan was verwacht. Met name de gewijzigde missie en taakstelling van de KL zal zijn uitwerking op de logistieke taakstelling doen gevoelen. Anders geformuleerd, er doen zich een groot aantal wijzigingen voor in de interne „markt” van logistieke dienstverlening. Immers elke wijziging in de taakstelling van het operationele proces en de daarvoor gebruikte middelen, zal zijn uitwerking hebben op het door het operationele proces gevraagde logistieke „product”.

Niet alleen de gewijzigde taakstelling maar met name de diversiteit van taken, in het spectrum van crisisbeheersing tot grootschalig conflict, en de daarmee gepaard gaande toegenomen onzekerheid en complexiteit, zullen zich weerspiegelen in de logistieke taakuitvoering. Voeg daarbij de reductie in materieel- en personeelsbestand, de geringere budgettaire ruimte, de overgang van kadernilitie naar beroepsleger, het nieuwe beleid bedrijfsvoering, en het moge duidelijk zijn dat ook de randvoorwaarden voor de inrichting en de beheersing van de logistieke processen aan aanzienlijke wijzigingen onderhevig zijn (afb. 2).

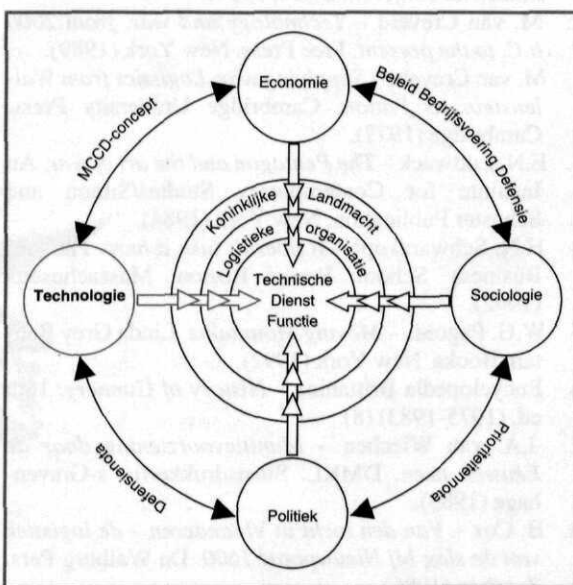
Ik beperk me verder t.a.v. deze politieke, economische en sociale ontwikkelingen tot een enkele algemene bemerking. Een groot aantal van deze ontwikkelingen zal haar directe invloed op de logistieke en technische functie binnen de KL doen gevoelen, zoals zij dat ook zullen doen voor alle andere functiegebieden binnen de KL. Als zodanig gelden deze randvoorwaarden voor de gehele KL-organisatie.

Ik acht het van meer belang te wijzen op die ontwikkelingen die zich afspelen in de „markt” van de logistieke dienstverlening, zijnde het operationele proces. Per slot van rekening ligt daar het bestaansrecht voor de logistieke en technische functie en zullen wij op die markt ons product of onze dienst aan de man moeten brengen.

Beschouwen we deze ontwikkelingen op „onze markt”, ingegeven door technologische maar ook door politieke, economische en sociale invloedsfactoren, dan kom ik tot de volgende tweedeling van ontwikkelingen in deze „markt”:

Afb. 1

Afb. 2

– door de gewijzigde taakstelling een steeds meer toenemende *diversificatie* en *mondialisering* van marktsegmenten of in onze termen van „ge- en verbruikers”;³

– door de gewijzigde taakstelling een steeds meer toenemende *diversificatie* van gevraagde producten of in onze termen van benodigde „materieële middelen”.⁴

³ Er doen zich nieuwe, onbekende, mondiale markten voor (bv. humanitaire hulpverlening), hetgeen ertoe leidt dat logistici overal over de wereld dingen moeten doen waar ze nog geen verstand van hebben.

⁴ De omvang, het assortiment en de kenmerken van zowel gebruiksals verbruiksgoederen zijn aan steeds meer wijzigingen onderhevig.

Dit artikel afsluitend stel ik dat ook ten aanzien van de KL-logistiek de vraag actueel is: „in wat voor een leger zitten we eigenlijk?” Er is immers zowel sprake van een wijziging van kenmerken van onze afnemers als ook van de gevraagde middelen cq. diensten.

De belangrijkste wijzigingen in deze kenmerken betreffen:

- andere vormen van „gevechtswijze”, van humanitaire hulpverlening tot grootschalig conflict en andersoortige gebruikers;
- andere omstandigheden zoals geografische spreiding, verhoging van de mobiliteit en daardoor een

verminderde logistieke zelfstandigheid en langere transport- en communicatielijnen bij de inzet van eenheden;

- andere goederen en diensten en andere aantallen zoals: het gebruik van steeds complexere, multifunctionele wapensystemen, en een toenemend verbruik per gevechtseenheid en een wijziging in het assortiment en de kenmerken van verbruiks-goederen;

- andere kwaliteit, d.w.z. andere eisen aan de betrouwbaarheid, doorlooptijd en flexibiliteit van de logistieke diensten.

Tenslotte, wanneer we ervan uitgaan dat de opera-

Literatuur

1. G. Sharman - *Harvard Business Review journal and Industrial conference* (feb. 1994).
2. M. van Creveld - *Technology and war, from 2000 b.C. to the present*. Free Press. New York (1989).
3. M. van Creveld - *Supplying war, Logistics from Wallenstein to Patton*. Cambridge University Press. Cambridge (1977).
4. E.N. Luttwack - *The Pentagon and the art of war*. An Institute for Contemporary Studies/Simon and Schuster Publication, New York (1984).
5. H.N. Schwarzkopf - *It doesn't take a hero*. Harvard Business School Press. Boston Massachusetts (1992).
6. W.G. Pagonis - *Moving Mountains*. Linda Grey Bantam Books. New York (1992).
7. Encyclopedia Britannica - *History of Gunnery*. 15th ed. (1975-1983) (8).
8. J.A. van Wiechen - *Munitievoorziening door de Eeuwen heen*. DMKL. Staatsdrukkerij. 's-Gravenhage (1983).
9. B. Cox - *Van den tocht in Vlaanderen - de logistiek van de slag bij Nieuwpoort 1600*. De Walburg Pers. Zutphen (1986).
10. W. Jung - *100 jaar Verbindingsdienst*. C-RVT. IUB (1974).
11. H.L. Houtzager e.a. - *Kruit en krijg, Delft als bakermat van het Prins Mauritslaboratorium*. Genootschap Delfia Batavorum. Amsterdam (1988) 21.
12. B. Cox - *Van den tocht in Vlaanderen - de logistiek van de slag bij Nieuwpoort 1600*. De Walburg Pers. Zutphen (1986).
13. J. Keegan - *A history of warfare*. Alfred A. Knopf. New York (1993) 303.
14. J.H. Kromhout - *Vademecum voor officieren van alle wapens*. Min. van Oorlog. Den Haag (1883).
15. Encyclopedia Britannica - *History of Gunnery*. 15th ed. (1974-1983) 19.
16. M. van Creveld - *Technology and war*. Free Press. New York (1989) 181.
17. *Defensiekrant* - Voorlichting. Min. van Defensie (1994) (4).
18. Gedenkbundel ter gelegenheid van het 125-jarig bestaan van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap. CDP. 's-Gravenhage (1990).
19. A.P. de Jong - *Vlucht door de tijd, 75 jaar Nederlandse luchtmacht*. KLu. Unie Boek. Houten (1988).
20. P. Boekhout en A.J. Diemens - *75 jaar Kromhoutkazerne Utrecht - een historische terugblik*. RTT. Utrecht (1988).
21. W. Jung - *100 jaar Verbindingsdienst*. C-RCT. IUB (1974).
22. H. Amersfoort en P.H. Kamphuis - *Je Maintendrai - A concise history of the Dutch army*. Historical Section RNA. The Hague (1990) 73.
23. J.A. van Wiechen - *Munitievoorziening door de eeuwen heen*. DMKL. Staatsdrukkerij. 's-Gravenhage (1983).
24. P. Boekhout en A.J. Diemers - *75 jaar Kromhoutkazerne Utrecht - Een historische terugblik*. RTT. Utrecht (1988).
25. J.T.W.H. van Woensel - *Jubileumboek 50 jaar Technische Dienst*. Stichting 50 jaar Technische Dienst. Utrecht (1994).
26. Nato Review - *Carrington. Disarmament of NATO*. Brussel (1985).
27. Materieel - *NAVO-eisen nu ook in het Nederlands*. DMKL. apr. (1994) 3.
28. R.L. Mathijssen en J.H.J.M. Truijens - *Computers, datacommunicatie en netwerken*. Academic Service. Schoonhoven (1987).
29. R. Keyzer - *Automatiseringsgids. Tegen de grens van het licht*. Rijswijk (1994) 3.
30. E.N. Luttwack - *The Pentagon and the art of War*. Cambridge University Press. Cambridge (1984) 249: „... strategic defense ... (ridiculed as „star wars”) ... mostly R(earch) with not much D(velopment).”
31. G.L.J. Huijser - *Strategisch Spectrum*. Lezing t.g.v. 50-jar RTT op 30 mei 1994, te Soesterberg (1994).

tionele gebruiker ook in de toekomst van de logistiek eist:

Bij alle gevechtswijzen en onder alle omstandigheden (weer, terrein, vijand, eigen troepen) kunnen leveren van goederen en diensten, op de juiste tijd, op de juiste plaats, aan de juiste gebruikers, in de juiste aantallen en in de juiste kwaliteit, tegen een zo laag mogelijke prijs [30].

Dan is het thans de vraag hoe in de toekomst in al die gevallen „juist” moet worden ingevuld?!

Hiermee ben ik gekomen aan het eind van het eerste deel van mijn beschouwing betreffende de historie van de oorlogvoering bekeken door een

Betekenis afkortingen

RTT	=	Regiment Technische Troepen
AAT	=	Aan- en Afvoer Troepen
PRTL	=	Pantser Rups Tegen Luchtdoelen
TSP-er	=	Technisch Specialist
KVV'er	=	Kort Verband Vrijwilliger
NAAG	=	NATO Army Armaments Group
AQAP	=	Allied Quality Assurance Publication
STANAG	=	Standard Agreement
C ³	=	Command, Control and Communication
MAS	=	Military Agency for Standardization

technologische bril, met een logistieke kleur. In een volgende aflevering ga ik, zoals reeds opgemerkt, op de toekomst in. [slot volgt]

MENINGEN

VAN ANDEREN

Canadese tactische en strategische ervaringen

In zijn interessante beschouwing over het optreden van het Eerste Canadese Legerkorps in Zeeuws-Vlaanderen en op de Zeeuwse eilanden in november 1944 (MS163(1994)(11)) spreekt kolonel A.C. Tjepkema op blz. 494 over „het inzicht bij de RAF dat (met name de Britse) landstrijdkrachten verslaafd waren geraakt aan de steun van Bomber Command”.

De argumentatie voor dat „inzicht” is nogal mager. Ik zou het dan ook eerder een „gevoelen” willen noemen; kol Tjepkema refereert eigenlijk alleen aan wat hij een onverdachte bron noemt, namelijk luitenant-generaal Sir Brian Horrocks. Deze Britse legerkorpscommandant zou hebben toegegeven dat: „the British infantry seemed to have lost the sharp edge of the offensive spirit”. Ik was benieuwd wanneer en in welk verband Horrocks dit had gezegd. Die context is immers noodzakelijk om de waarde van een zo beknopt citaat goed te kunnen beoordelen. Kol Tjepkema verwijst naar John Terraine, *The Right of the Line, the history of the Royal Air Force in the European War 1939-1945*, p. 640 en Terraine verwijst aldaar nergens naar, er staat slechts hetzelfde citaat zonder verdere bronvermelding; dat maakt de basis voor de RAF-premissie niet sterker.

Ik vind het daarom jammer dat kol Tjepkema niet iets dieper is ingegaan op de meningsverschillen over de te volgen operationele strategie in West-Europa, inbegrepen de taakstelling en prioriteiten voor de luchstrijdkrachten. Gedurende de hele Tweede Wereldoorlog heeft

de RAF eigenlijk vastgehouden aan haar standpunt dat de overwinning alleen kon worden bevochten met strategische bombardementen op Duitsland. Een logisch gevolg was dat elke bommenwerpersortie die voor luchtsteun werd ingezet, in RAF-kring eigenlijk als verspilling werd beschouwd. De RAF meende bovendien dat de luchtsteundoelen, die het leger uitkoos, niet belangrijk genoeg waren. Een wonderlijk standpunt, wanneer we over luchtsteun spreken, want daarbij wordt normaliter de „klant” geacht het beste te weten wat hij belangrijk vindt.

Kol Tjepkema geeft ook toe dat de strategische bombardementen hun belofte als „defeat mechanism” niet waar maakten. Daarbij verloren niet alleen zo’n honderdduizend man van de Amerikaanse Usaaf en van het Britse Bomber Command het leven, maar door de hoge kwantitatieve en vooral kwalitatieve eisen, die aan het vliegend personeel werden gesteld, ontstonden ook steeds meer vullingsproblemen bij de landstrijdkrachten, en met name bij de infanterie, omdat die uiteraard – zoals altijd – de hoogste verliezen leed.

Terraine zegt bijvoorbeeld daarover: „By June 30 [1944, EvW] the infantry reserves in the United Kingdom (for alle purposes) numbered 6,373 officers and 101,251 other ranks, a staggeringly low figure only three weeks from the beginning of the decisive campaign of the war. It is well known that unfilled gaps in the ranks make for low morale; but worse still was the quality of replacements for the infantry Arm: it was at the bottom of a long list of priorities in manpower selection. At the top of that list, without doubt, stood the RAF. Not only did it hive off the equivalent of two divisions against its future needs, but the general quality of its intake, skilled, educated and self-reliant, was precisely what was now lacking in the infantry.” (Terraine, op. cit. p. 641).

In hun bekende studie over „Military Effectiveness” gaan Millet en Murray hierop dieper in. Over het Amerikaanse recruterings- en selectiebeleid zeggen zij: „Throughout the

war the navy, the marine corps and the army air forces recieved a disproportionate share of the quality manpower [...] for the navy and the AAF argued that their emphasis upon technical skill and high-stress assignments [...] demanded superior personnel. [...] not only that Army combat divisions had too few trained replacements, but their substandard enlisted personnel [limited] their combat power and [increased] their casualties.” (Allan R. Millet en Williamson Murray [red.], *Military Effectiveness*, Unwin Hyman Inc., Boston/Londen 1988, Deel III – The Second World War –, p. 60-61)

De Britten hadden soortgelijke problemen. Millet en Murray hierover: „The manpower problem had another manifestation in terms of the quality of the soldier at the sharp end: combat. So many of the best and most intelligent were drawn off to fight and support the technological side of the British war effort, that the quality of manpower available to the infantry, as in the case of the United States, showed serious deficiency.” (Millet and Murray, op. cit. p. 100)

In het licht van het bovenstaande zijn daarom de door Terraine geciteerde woorden van de Britse Air Marshal Lord Tedder dat „The Army having been drugged with bombs, it is going to be a difficult process to cure the drug addicts. [...] It was less and less prepared to fight its way with its own weapons.” niet erg geloofwaardig en ook nogal cynisch (Terraine, op. cit. p. 578/645).

Wat daarbij ook niet mag worden vergeten, is de maandenlange ononderbroken frontdienst die sommige Britse en vooral ook de 2e en 3e Canadese infanteriedivisies in de herfst van 1944 achter de rug hadden. Gevechtssuïtputting, onvoldoende getrainde aanvullers en het idee dat de oorlog bijna voorbij was (Dus een gevoel van: ik zal toch niet de laatste zijn die sneuvelt), hadden moreel en gevechtskracht ernstig aangetast. In die situatie is te begrijpen dat geallieerde infanteristen, en gelukkig ook hun generaals, liever eerst uitgebreide vuursteun – in-

begrepen luchtsteun – op de Duitse stellingen zagen, voordat ze zelf voorwaarts gingen. Dat is geen verslaving, maar gewone frontlogica. Dat Air Marshal Tedder dat niet begreep is al wonderlijk, dat kol Tjepkema dat op zijn beurt voor zoete koek slikt, is dat zeker (zie ook J. Williams, *The Long Left Flank. The Hard Fought Way to the Reich 1944-1945*, Cooper, Londen 1988, p. 110).

Wat ik tenslotte in het geheel niet begrijp is het slotbetoog van kol Tjepkema dat: „de hier en daar binnen de Koninklijke landmacht levende vrees dat met het wegvallen van de dienstplicht een kwaliteitsverlies wordt geïncasseerd, op gespannen voet [lijkt] te staan met de Canadese ervaringen in het verleden en nu.” (Tjepkema, op. cit. p. 494). Na zijn eigen relaas op de direct voorafgaande pagina over de onwil van de Canadese regering om dienstplichtigen overzee uit te zenden, zou ik eerder concluderen dat de Canadese infanterie een chronisch kwantitatief-kwalitatief vullingsprobleem had, erger nog dan de Amerikanen of Britten. Dat volgens kol Tjepkema die Canadese vrijwilliger beter vocht dan de Britse dienstplichtige (p. 493), komt daarbij volledig uit de lucht vallen. (Voor een uitgebreider behandeling van de Canadese problemen zij tenslotte verwezen naar: T. Copp en R. Vogel, *Maple Leaf Route: Scheldt*, Alma 1985, p. 58, 116 en 138 e.v.).

F.J.D.C. EGTER VAN WISSEKERKE,
kol der infanterie b.d.

ANTWOORD OP MENINGEN VAN ANDEREN

Canadese tactische en strategische ervaringen

Om te beginnen ben ik vereerd met de kritiek van niemand minder dan luitenant-kolonel der infanterie b.d. F.J.D.C. Egter van Wissekerke; met permissie hierna Egter te noemen. Als ik zijn verhaal goed lees, dan schaart hij mij nog net niet in het kamp van voorstanders van de doctrine van het strategisch bombardement in WO II als Trenchard, Tedder, Portal en Harris, maar wel zou ik de bewering van Marshal of the Royal Air Force Lord Tedder „voor zoete koek slikken” dat het Britse leger in 1944 aan luchtsteun verslaafd was geraakt.

Egter maakt geen onderscheid tussen Bomber Command en 2 Tactical Air Force. Voor een goed begrip moge dienen dat de eerste organisatie in principe slechts bedoeld was voor het strategisch bombardement, de tweede uitsluitend voor het geven van luchtsteun aan grondstrijdkrachten. Gedurende WO II werd Bomber Command slechts in Normandië op grote schaal voor het grote geallieerde offensief ingezet, in de voorbereidende fase met succes, na D-day met veel verliezen aan eigen zijde. In Walcheren was de situatie zo uitzonderlijk dat steun van zware bommenwerpers werd gevraagd. Voor de reguliere luchtsteun was 84 Group van 2 TAF beschikbaar.

Herlezing van mijn tekst wekt bij mij niet de schijn dat ik achter Tedder sta. Ik heb slechts getracht – en dat met zoveel woorden op p. 493 gezegd – een verklaring te geven voor de visie van Tedder, Harris c.s. in samenhang met het gebrek aan vechtlust bij de Britse frontlijneen-

heden. Ik heb daarmee geen historisch baanbrekend werk verricht.

Immers niet alleen Terraine maakt melding van de „verslaving”, maar ook de door mij geciteerde Whitaker (p. 124) en Stacey (p. 377). Dat Tedders opvatting op ons achteraf een weinig geloofwaardige en zelfs cynische indruk maakt, zij zo. Het was toendertijd wel zijn mening en een zeer relevante bovendien. Het was voor mij verleidelijk, zoals Egter suggereert, in het artikel op de meningsverschillen over de te volgen geallieerde strategie tussen Tedder en anderen, zoals Montgomery, in te gaan. Dit onderwerp bevond zich in mijn ogen iets te zeer in de periferie van het thema van mijn toch al lange artikel. Dat thema concentreerde zich op de Canadese ervaringen met als referentiekader de Britse politiek-militaire structuur.

Egter zegt voorts dat ik over het strategisch bombardement in WO II zou toegeven dat een belofte niet werd ingelost. Feit is dat ik afstand neem van de bommenwerperdoctrine; „Hoe we daar thans ook over mogen denken, voor Sir Arthur Harris en de zijnen lag de sleutel van de geallieerde overwinning in handen van Bomber Command en Eight Air Force.” (p. 493). Mijn standpunt inzake de bommenwerperdoctrine is trouwens veel afwijzender dan een toegeven en ontleend aan o.m. Max Hastings' „Bomber Command” (Londen 1979) en „The Berlin Raids” van Martin Middlebrook (Londen 1988). Na het lezen van zulke boeken zullen er nog weinigen zijn die het strategisch bombardement van WO II uit het oogpunt van kosten-effectiviteit (laat staan vanuit moreel oogpunt) een geslaagde onderneming achten. Het eerste geslaagde grootschalige strategisch bombardement dateert in mijn ogen overigens van de Golfoorlog van 1991.

Ik vermoed dat ik Egter met de term „onverdachte bron” op het verkeerde been heb gezet. Voor mij zijn alle RAF-officieren in het speciaal aan „Command relations” (tussen landen luchtmacht) gewijde hoofdstuk in het genoemde boek van Terraine (p. 637/647) in principe namelijk

verdacht van het aanhangen van de bommenwerperdoctrine. Ik „verdenk” hen dan ook van het gebruik van gelegenheidsargumenten om onder de steun aan grondstrijdkrachten uit te komen. Ter adstructie hiervan adviseer ik Egter nog eens te herlezen wat ik op p. 448 heb vermeld over de tegenwerking die Simonds ondervond bij de uitvoering van zijn plan.

„Onverdacht” in dit opzicht zijn dan ook Britse (landmacht)-generaals die argumenten aandragen waarmee de bommenwerper-ideologen in de kaart worden gespeeld. Terraine biedt keus te over, hetgeen Egter die zelf uit het betreffende hoofdstuk citeert, niet ontgaan is. Zo had ik kunnen noemen de generaal-majoor R.F.K. Belchem (p. 639) en Hubert Essame (p. 640) alsook generaal Sir Miles Dempsey (p. 643), van wier uitspraken Terraine overigens wel bronvermelding biedt. Interessanter vond ik het de commandant van het XXX-ste Corps te citeren, omdat die tijdens de operatie Market Garden er immers zo lang over doet om de Rijn te bereiken, over wie hierna meer. Toegegeven, vanuit een literair-wetenschappelijk oogpunt is een citaat zonder bronvermelding op zich wat kort door de bocht, maar ik houd staande dat de context van Terraine's hoofdstuk deze uitspraak, waar en onder welke omstandigheden ook geuit, volkomen wettigt.

Kort en goed, ik heb in de bewuste passage getracht te verklaren waarom de samenwerking tussen het Britse leger en de RAF niet optimaal was. Daarbij is het niet zozeer van belang de schuld van het ontbreken van goed infanteriepotentieel te leggen bij de grote zuigkracht van de RAF alswel te beseffen dat de doctrine van het strategisch bombardement en het vullingstekort van het leger voortspuiten uit een hetzelfde Britse streven. Dat streven was erop gericht hoe dan ook een herhaling van de slachtingen van WO I te voorkomen. Enerzijds bood de RAF een uitweg door een „technologische” overwinning in het vooruitzicht te stellen. Anderzijds aarzelden Britse generaals de beschikbare gevechtskracht in te zetten uit vrees

voor grote verliezen. Er zit wat in de veelgehoorde bewering dat men „desnoods vocht tot de laatste Canadees”.

Met de „fighting spirit” van het Britse leger was er in de tweede helft van 1944 overigens fundamenteel iets mis. Ik bedoel niet zozeer de vechtlust van de Britse soldaat als wel de bevelvoering en de gevechtsdoctrine. De commandanten opereerden door en door voorzichtig, hetgeen uiteraard zijn weerslag had op de vechtlust van de soldaat. Om bij het voorbeeld van luitenant-generaal Sir Brian Horrocks te blijven citeer ik hier uit Martin Middlebrook's „Arnhem 1944, the Airborne Battle” (Londen 1994) één van de factoren uit het concluderende hoofdstuk (p. 444): „*The lack of sufficient „push” bij General Dempsey at Second British Army and by XXX Corps. Montgomery's order to Dempsey that the ground attack should be „rapid and violent”, without regard to what is happening on the flanks” was not complied with. The casualties of XXX Corps in the battle were less than 1.500, compared with more than 8.000 British and Polish at Arnhem. John Frost, who did so much to keep the Arnhem road bridge open for the ground forces, was freed from his prison camp in 1945 by a unit of Patton's Third US Army. Frost later wrote: „All ranks of this army, when they saw our red berets, would say, „Arnhem. Aye. We'd have gotten through. Yes, sir. We'd have gotten through.” – I couldn't help believing that they would have.*”

Hier staat dus dat Frost, commandant van een Brits parabataljon, bestaande uit vrijwilligers, van mening was dat een Amerikaans dienstplichtigenleger in een operatie als Market Garden wel op tijd de Rijn zou hebben bereikt. Dat zegt iets over de Britse perceptie omtrent de kwaliteit van de Amerikaanse bevelvoering en gevechtsdoctrine.

Egters argument dat de Britten en Canadezen in de herfst van 1944 probeerden te voorkomen als lasten te sneuvelen, gold wellicht voor de maand september en later voor het voorjaar van 1945, maar toch

zeker niet voor de moeilijke maanden oktober en november, toen de oorlog nog lang niet was gewonnen. Waar Egter in het geheel geen begrip voor heeft, is mijn standpunt over de kwaliteit van de dienstplichtige. Dit standpunt komt niet uit de lucht vallen, zoals ook moge blijken uit wat ik in het artikel (p. 489 en 493) heb gezegd over de terughoudendheid van de Britse bevelvoering. Voorts heb ik op diverse plaatsen (p. 485, 489, 491, 492) aannemelijk gemaakt dat de Canadese eenheden, bestaande uit vrijwilligers, een grote bereidheid tot inzet onder extreme omstandigheden toonden. De Canadese bevelvoering was, mede uit emancipatoire overwegingen (zie p. 486, 487, veel minder terughoudend. Verder telt dat de Canadese samenleving i.t.t. de Britse een egalitaire is en dat de Canadese soldaat vaak een pioniersachtergrond had. De Canadees is informeel, hij is een inventieve rommelaar.

Misschien is het totaalbeeld van WO II wel dat dienstplichtigen even goed hebben gevochten als vrijwilligers. Mijn voorkeur na een vergelijking tussen Britse dienstplichtigen en Canadese vrijwilligers valt ten gunste van de laatste uit. Dat bij de Canadese de vullingsproblematiek van een negatieve invloed op de gevechtskracht was, had een politieke oorzaak, die ik heb toegelicht op p. 485, 486 en 493. Wellicht had ik in het citaat omtrent de Koninklijke landmacht dat Egter mij voorhoudt, een voorbehoud moeten maken voor de politieke randvoorwaarden in dit opzicht.

Voor mijn mening dat vrijwilligers vandaag de dag de voorkeur verdienen boven dienstplichtigen staan mij overigens weinig objectief verkregen gegevens ter beschikking. Mijn mening wordt sterk gekleurd door mijn eigen subjectieve ervaringen als dienstplichtige pelotonscommandant, enkele jaren als beroepsofficier van de KL en daarna van de Klu, een recente periode als defensie-attaché in Canada, waar ik niet alleen met veteranen sprak maar ook als (tevens) landmacht-attaché legeroefeningen bijwoonde, en momenteel als commandant Groep Helikopters, in

welke functie ik via de relatie met 11 Luchtmobiele Brigade een redelijk goed inzicht heb in de kwaliteit van de Nederlandse BBT-er. Die ervaringen betreffen zowel de gevechtskracht van de eenheden als de kwaliteit van de individuele militair. Ik houd het er dus op dat de vorming van een vrijwilligerskrijgsmacht een zegen is.

A.C. TJEPEKEMA, kol KLu

BOEKEN

Er zijn tenslotte grenzen

De Nederlandse kerken en het vraagstuk van de moderne oorlog 1945-1965, door B.J. Brouwer, 256 blz. Uitg.: Uitgeverij Kok, Kampen 1993. Prijs: f 39,50. ISBN: 90.242.8095.8.

Het hoofdthema in het denken door de Nederlandse kerken over de moderne oorlogvoering is in de wederse periode vrijwel uitsluitend geschreven periode vrijwel uitsluitend de kernbewapening geweest. De schrijver geeft in zijn inleiding aan, de morele problematiek van de kernbepapening wel te onderkennen, maar in dit geschrift geen standpunt in te nemen. Hij wil de botsende meningen (zo objectief mogelijk) beschrijven en een analyse geven over het spreken en het zwijgen van de kerken over dit vraagstuk. Voor dat hij de betreffende periode beschrijft in een drietal hoofdstukken, geeft hij als inleiding eerst een overzicht van de ontwikkelingen van visies in de periode vanaf de Eerste Wereldoorlog.

In elk van de hoofdstukken is een consequente indeling nagestreefd, waarbij eerst een schets is gegeven van de naar het oordeel van de schrijver relevante aspecten van de

wereldpolitiek. Dit wordt gevolgd door een schets van de ontwikkelingen over het denken over de oorlogvoering in de westerse christelijke kerken. In elk van de hoofdstukken is tenslotte de hoofdaandacht gericht op de visies van de Nederlandse kerken in de beschouwde periode. Voor zover van belang is ook de mening van de in dit kader relevante Nederlandse politieke partijen vermeld.

Van de Nederlandse kerken krijgt de meningsvorming in de Nederlands Hervormde Kerk (NHK) de meeste aandacht. Dit verklaart ook het afsluiten van het onderzoek in 1965; nadat in 1962 de NHK het boekje *Het vraagstuk van de kernwapenen* had uitgegeven, en hierop vele reacties waren gevolgd, werd de discussie samengevat in het geschrift *Woord en wederwoord* dat in 1964 uitkwam. Naar het oordeel van Brouwer treedt met het verschijnen van deze brochure voorlopig een windstille in; in ieder geval in de NHK. Zijns inziens zijn de ontwikkelingen van de jaren zeventig en begin jaren tachtig „onderwerp van een afzonderlijk onderzoek”. Door deze benadering blijven uitspraken van latere datum van de Gereformeerde Synode helaas buiten beschouwing.

In de Rooms-Katholieke Kerk (RKK) wordt in deze periode het denken vooral bepaald door de encycliek *Pacem in Terris* (1963) van Paus Johannes XXIII. De internationale „Pax Christi” beweging werkt dit verder uit, waarna in 1965 een weinig controversieel rapport verschijnt met de titel *Met Pacem in Terris onderweg*. In de Nederlandse kerkprovincie zijn het kardinaal Alfrink en „Pax Christi Nederland”, die de leiding hebben in het formuleren van meningen over het vraagstuk van de kernwapens. Alfrink, zich beroepend op uitspraken van Paus Pius XII is negatief over het praktisch gebruik van kernwapens.

Brouwer beschrijft en vergelijkt; de analyses zijn dientengevolge weinig diepgaand. Zo blijken de geschriften van de NHK voor de nodige turbulentie te hebben gezorgd, maar nauwelijks (direct) politiek effect te hebben gehad. Over de oorzaken daarvan zou een bespreking in dit

boek op zijn plaats zijn geweest. Ook legt de schrijver zelf geen relatie tussen de verantwoordelijkheid van de overheid en die van de kerken; hij beperkt zich tot het weer-geven van de meningen van enige commentatoren. Evenzo komen de oorzaken van het grotendeels ontbreken van pastorale zorg voor de mensen in militaire dienst (zowel beroeps als dienstplichtig) nauwelijks aan de orde. Ondanks deze kritiek kan worden gesteld, dat het boek een goed overzicht geeft van de ontwikkeling in het denken over kernwapens, overigens met de nadruk op de NHK. Als zodanig is het een nuttig naslagwerk.

T. DE KRUIJF, genm gn b.d.

Hr. Ms. Isaac Sweers

Ontwerp, bron en levensloop van een succesvolle torpedootjager, door H. van Kuilenberg e.a., 67 blz., geïll. Uitg.: Van Soeren en co, Amsterdam 1994. Prijs: f 25,-. ISBN: 90.6881.041.3.

Het boekje handelt over het schip, dat als tweede van die naam in 1938 in Vlissingen in aanbouw was genomen. In de meidagen van 1949 kon het casco naar Engeland worden gesleept en daar verder worden afgebouwd. In totaal waren in 1940 vier schepen van deze klasse in aanbouw; twee in Vlissingen en twee in Rotterdam. Alleen Hr. Ms. Isaac Sweers kon uiteindelijk voor de geallieerde zaak worden ingezet. Het andere schip in aanbouw in Vlissingen is op de werf vernield. De beide schepen, in aanbouw in Rotterdam, konden niet meer naar Engeland uitwijken en zijn tot zinken gebracht. Beide schepen zijn gelicht, waarbij er één is afgebouwd en als *Zerstörer Holland 1* door de Duitsers is ingezet. In 1944 is dit schip tijdens een gevecht met geallieerde schepen tot zinken gebracht. Het andere gelichte schip kwam bij de sloper terecht.

Hr. Ms. Isaac Sweers is in mei 1941 in dienst gesteld en is doorgaans ingezet geweest in konvooidiensten m.n. in de Middellandse Zee. Na de oorlogsverklaring aan Japan is het schip op weg gegaan naar Indië,

maar het pleit was daar al beslecht voordat de Indische archipel werd bereikt. Na terugroepen volgde weer inzet in de Middellandse Zee. Het schip heeft vele gevechtsacties meegemaakt en heeft daardoor een belangrijke bijdrage kunnen leveren in dit operatiegebied. Op 13 november 1942 werd het schip tijdens de operatie *Torch* door een Duitse onderzeeboot getorpedeerd voor de Noordafrikaanse kust. Hierbij liet een groot deel van de bemanning het leven. In bijlage zijn als stil huldeblijk de namen van 98 vermiste en vermoedelijk omgekomen opvarenden vermeld.

Door het Contact-Mari Team zijn de gegevens van Hr. Ms. Isaac Sweers verzameld en te boek gesteld. Het heeft een overzichtelijk en leeswaardig boek opgeleverd. Uit een *Ten geleide* en het *Woord vooraf* kan worden geconcludeerd, dat soortgelijke uitgaven over andere schepen zullen volgen. Een goed initiatief.

T. DE KRUIJF, genm gn b.d.

Een mooi woord voor oorlog

Ruzie, roddel en achterdocht op weg naar de Indonesië-oorlog, door Ad van Liempt, 292 blz., geïll. Uitg.: Sdu, Den Haag, 1994. Prijs: f 34,90. ISBN: 90.5194.049.1

In de drukkend zwele zomernacht van 27 op 28 juni 1947 vergadert de regering-Beel over een ingrijpende beslissing. Moet zij de hoogste Nederlands-Indische gezagsdrager, luitenant-gouverneur generaal dr. H. van Mook, machtigen om desnoods met wapengeweld een beslissing in het slepende conflict met de Republiek Indonesia te forceren? Na maanden van uitputtende onderhandelingen, groeiende frustraties en oplopende spanningen op alle betrokken niveau's (tussen de Nederlandse en Indonesische onderhandelaars, binnen de Nederlandse regering, tussen Batavia en Den Haag alsmede tussen de coalitiepartners in patria) gaat de kogel door de kerk. „Vadertje” Drees, de leider van het PVDA-smaldeel binnen de regering, gaat schoorvoetend

akkoord met militair optreden, indien de Republiek niet onomwonden instemt met vijf Nederlandse verlangens. Tot irritatie van premier Beel, een havik van het eerste uur, komt het op grond van diplomatieke ontwikkelingen tot uitstel van operatie Product. Niet echter tot afstel: op 21 juli start het grootschalig offensief van legercommandant, generaal S.H. Spoor. De Eerste Politieele Actie is een feit.

Voor de journalist Ad van Liempt, bureauchef van het actualiteitenprogramma NÓVA, is de aanduiding Politieele Actie een *Mooi woord voor oorlog*. Het gebruik van de term Politieele Actie, het resultaat van het advies van minister mr. E.N. van Kleffens in bovengenoemd kabinetsraad om de militaire operaties te kwalificeren als *police measures of a strictly limited character*, was vooral ingegeven door de wens buitenlandse inmenging te voorkomen; en niet, zoals Van Liempt suggereert, louter als eufemisme richting eigen bevolking.

Van Liempt heeft de politieke en militaire besluitvorming die voorafging aan het wapengekletter van de Eerste Politieele Actie geanalyseerd, namelijk de periode 28 mei tot en met 20 juli. Hij citeert daarbij rijkelijk uit beleidsnota's, dag- en weekbladen, ambtelijke en persoonlijke correspondentie van sommige van de hoofdrolspelers in het conflict, dat door een van hen als „Griekse tragedie” is omschreven. In de compositie toont hij zich een waardig popularisator. Het resultaat is een relaas dat leest als een trein. Deze leesbaarheid wordt in de hand gewerkt doordat de auteur vanaf de eerste pagina geen geheim maakt van zijn eigen opvattingen: hij is verontwaardigd, boos zelfs, hoe de Nederlandse regering, en dan vooral de sociaal-democraten, zo diep hebben kunnen zinken dat zij militaire middelen durfden te gebruiken ter realisering van politieke doelstellingen. Het boek is dan ook vanuit een „goed”-„fout” tegenstelling geschreven. De grote held is mr. P. Sanders, de secretaris van de Commissie-Generaal, die virulent tegenstander van wapengeweld was: een van de *bad guys* is legercommandant

Simon Spoor, die als een oorlogshitser wordt afgeschilderd. Uit de bronnenopgave blijkt dat Van Liempt goed op de hoogte is van de moderne historiografie. Veel nieuwe vondsten voegt hij daar echter niet aan toe. Wel wordt, ondanks zijn selectief gebruik van de bronnen, duidelijk hoe grillig en chaotisch een politiek-militair besluitvormingsproces over oorlog en vrede verloopt. En hoe de betrokkenen – de militaire top niet uitgezonderd – pogen door netwerken, „achterkamertjes” en „lekken” hun visie op het gewenste beleid te laten zegevieren; net zo als de meesten na afloop van het conflict de eigen rol proberen te „witten”.

De dekolonisatie van Indonesië, en dan vooral de militaire aspecten ervan, draagt nog alle kenmerken van een stukje onverwerkt verleden. In 1995, het jaar waarin de Republiek Indonesia haar vijftigste verjaardag viert, zullen de Politieele Acties ongetwijfeld weer de nodige emoties losmaken. Wie dan wil weten hoe het zover kon komen, heeft slechts beperkt baat bij dit boek. De verontwaardiging van de auteur staat – helaas – een evenwichtige geschiedschrijving in de weg.

drs. P.H. KAMPHUIS, (SMG/KL)

Turkey's new geopolitics

From the Balkans to western China, door Graham E. Fuller en Ian O. Lesser, 197 blz. Uitg.: Westview Press, Boulder, San Francisco, London, 1993. Prijs: £ 10,50. ISBN: 0-8133-8660-8 (pb).

Wie dit boek ter bespreking krijgt, volgt onwillekeurig met wat meer aandacht de actuele berichtgeving over dit land. Hierin domineert de laatste tijd vooral de Koerdenkwestie. Veel publiciteit trekt vooral het proces tegen zes Koerdische Turkse parlementariërs die uiting hebben gegeven aan de in Zuidoost-Turkije sterk levende behoefte aan autonomie voor de Koerden en hun cultuur. Zij worden op basis hiervan vervolgd voor hoogverraad. De Turkse regering beroept zich op het feit dat

het Verdrag van Sevres (1920), waarbij na de Eerste Wereldoorlog het Ottomaanse Rijk door de geallieerden werd opgesplitst, een autonoom Koerdistan had geschapen. Maar aangezien Kemal Pasja Atatürk de Turken tegen dit verdrag te hoop heeft doen lopen, eindigde dit na een bloedige oorlog in het Verdrag van Lausanne (1922). Daarbij kregen de Turken op dit punt hun zin: alleen godsdienstige minderheden zoals joden en christenen werden erkend, etnische minderheden uitdrukkelijk niet. Er bestaan in de seculiere staat Turkije volgens het Kemalisme, dat is vastgelegd in de artikelen 2 en 3 van de Grondwet, alleen Turken. Pleidooien voor etnische autonomie of voor een Islamitische staat vormen hoogverraad, want art. 4 verklaart de voorgaande artikelen onveranderbaar.

Vanuit onze Westeuropese normen bezien is Turkije hierdoor een bondgenoot die zich erg kwetsbaar maakt voor kritiek op haar binnenlandse aangelegenheden. Bovendien is vanwege de precare binnenlandse veiligheidssituatie het toerisme in Turkije dit jaar aanzienlijk teruggelopen. Een en ander neemt niet weg dat het hier om een land gaat dat gezien zijn geografische ligging strategisch zeer belangrijk is voor het Westen. Tijdens de Koude Oorlog kwam dit reeds overduidelijk naar voren. In de eerste plaats beschouwden de Verenigde Staten het land als een belangrijke barrière voor eventuele Sovjet-ambities in de richting van de Perzische Golf. In de tweede plaats was in het kader van de NAVO het Turkse leger met zo'n 800.000 man volgens schattingen in staat ongeveer eenentwintig Sovjet-divisies te onttrekken aan een inzet in de centrale sector. Ten slotte vormde de Bosporus een belangrijk obstakel voor een onbelemmerde doorgang van de Sovjet-zeestrijdkrachten tot de Middellandse Zee.

Het einde van de Koude Oorlog heeft uiteraard ook gevolgen voor de positie en rol van dit land. Zowel regionaal als mondiaal is de positie van Turkije in de laatste vijf jaar ingrijpend veranderd. De potentiële invloed van deze, wat geïsoleerde NAVO-bondgenoot, strekt zich nu

uit van de Balkan, via de Kaukasus en Centraal-Azië tot West-China.

De bij Westview uitgegeven RAND-studie *Turkey's New Geopolitics* gaat in op de kenmerken van het nieuwe Turkije, inventariseert de opties voor het buitenlands beleid en analyseert de betekenis van de verschillende keuzen voor het Midden-Oosten, Centraal-Azië, Europa en de Verenigde Staten. De bijdragen aan dit lezenswaardige boek zijn afkomstig van vier RAND-medewerkers, die specialist zijn op het gebied van het Midden-Oosten of van Turkije.

Veel aandacht gaat in dit boek vanzelfsprekend uit naar het Koerdenprobleem. Met zo'n 300.000 veiligheidstroepen, politiemensen, anti-terreurtroepen en paramilitaire dorpswachters, ondersteund door vliegtuigen en helikopters, vecht de Turkse overheid „een totale oorlog” uit met de guerrillastrijders van de Koerdische Arbeiderspartij (PKK). De recente verharding in de reeds negen jaar durende strijd maakt de kansen op een oplossing echter niet groter.

Wat het buitenlands beleid betreft achten de auteurs de vooruitzichten voor een Turks lidmaatschap van de Europese Unie en de Westeuropese Unie weinig rooskleurig. Aangezien de strategische waarde van Turkije na de Koude Oorlog meer in de context van het Midden-Oosten en Centraal-Azië ligt, wordt integratie in de toekomstige Europese veiligheidsarrangementen er alleen maar moeilijker op. Terwijl Turkije haar rol vooral graag ziet als brug tussen Oost en West, en Noord en Zuid, heeft Europa bovendien de neiging Turkije vooral te beschouwen als een barrière tegen onrust in de periferie van Europa. Een Turks isolement ten opzichte van Europa zou echter volgens de auteurs wel eens ten koste kunnen gaan van de vooruitzichten op stabiliteit in de Turks-Griekse relaties en de Balkan in zijn geheel.

Kortom, wie zich eens wat meer wil verdiepen in de geschiedenis en toekomst van deze „vergeten bondgenoot”, kan ik lezing van dit goed geschreven, zeer toegankelijk boek van harte aanbevelen.

mr. drs. C. HOMAN, genm marns

After the Storm

the charging military balance in the Middle East, door Anthony H. Cordeman, 811 blz. Uitg.: Westview Press, Boulder, San Francisco, 1993. Prijs: £ 50,- ISBN: 0.7201.2157.4.

De schrijver heeft al de nodige publicaties op zijn naam staan; alleen al over de situatie in het Midden-Oosten publiceerde hij tussen 1984 en 1987 zes boeken. Samen met Abraham Wagner publiceerde hij in 1990 de drie bekende delen van *The Lessons of Modern War*. In de appendix geeft de auteur een verantwoording van zijn bronnen en methodiek. Hij maakt duidelijk met welke problemen hij werd geconfronteerd. Tegenstrijdige informatie, onduidelijkheid over het waarheidsgehalte van informatie, onduidelijkheid over terrein en geografische namen. Daarnaast past hij bronbescherming toe. Hij waarschuwt de lezer dan ook dat veelal sprake is van zo goed mogelijke inschattingen en niet van absolute waarheid als het gaat om aantallen; hij merkt op dat uitspraken over effectiviteit (bij gebrek aan een voor hen bruikbaar alternatief) zijn gemeten aan Amerikaanse standaarden en dat hij zich opzettelijk met nadruk richt op militaire mogelijkheden en alleen indirect raakt aan militair-politieke aspecten. Gegeven de geheimzinnigheid waarmee de landen in het Midden-Oosten en Noord-Afrika veelal hun militaire apparaat omringen kan alleen maar met verbazing worden geconstateerd hoeveel informatie toch in deze publicatie te vinden is. In acht hoofdstukken wordt de militaire balans in het Midden-Oosten opgemaakt. Het negende hoofdstuk gaat in op strategische belangen, wapenbeheersing en regionale stabiliteit.

In hoofdstuk 1 gaat het om algemene aspecten van het Midden-Oosten, geografisch lopend van „Marrakesch tot Bangladesh, van Marokko tot de Indische Oceaan”. In dit gebied is sprake van vele landen en gebieden; van veelal etnisch verdeelde naties; van verschillen in cultuur, religie en

taal. Het gaat om onafhankelijke landen met eigen belangen en dat betekent dat elk land voor zich bijdraagt aan de toekomstige mogelijkheden voor vrede of conflict. Achtereenvolgens wordt ingegaan op de gewapende conflicten na de Tweede Wereldoorlog. Schrijver trekt drie conclusies: het conflictpatroon varieert per land en (sub)regio in de tijd en kleinschalige conflicten groeien vaak – zonder waarschuwing – uit tot een groot conflict; er is slechts een beperkte correlatie tussen de omvang van wapenimport en de kosten in termen van slachtoffers en er is nog minder relatie tussen de import van „high-tech”-wapens en het aantal slachtoffers. Vervolgens wordt aandacht besteed aan militaire aankopen, trends in de omvang van strijdkrachten, de kwantiteit van wapensystemen, kwalitatieve aspecten bij het beschouwen van de balans, de kwaliteit van de strijdkrachten en blijvende zwakheden, alsmede de (on)mogelijkheden om over toekomstige scenario's definitieve uitspraken te doen.

In hoofdstuk 2 staan wapenaankopen centraal. De schrijver gaat in op de bronnen en hun betrouwbaarheid en volledigheid, de beschikbare informatie, de rol van de verschaffers, patronen in de verwerving, de relatie tussen verschaffer en individuele staten, de rol van militaire adviseurs en de economische en politieke krachten achter wapenaankopen.

Hoofdstuk 3 behandelt „trends” in de proliferatie van massa-vernietigingswapens. Per land wordt ingegaan op de beschikbaarheid van middelen en de waarneming van activiteiten. Uiterst informatief is de beschouwing van het effect van chemische resp. biologische wapens. Ook aan de invloed van nucleaire wapens wordt aandacht besteed. Schrijver concludeert dat alleen een uiterst genuanceerd systeem van controle enige kans van slagen heeft. In hoofdstuk 4 worden de militaire balans en de wapenverkoop in Noord-Afrika behandeld. Onderwerpen zijn: de wapenwedloop in de Maghreb, patronen in wapenaankopen en militaire steun, militaire ontwikkelingen in Mauretanië, Ma-

rokko, Algerije, Libië (inb. de relatie naar terroristische activiteiten) en Tunesië en het conflict in de westelijke Sahara. Opvallend is overigens dat de auteur niet schijnt te beschikken over bijv. het rapport van het Amerikaanse congres m.b.t. de rol van Libië in de wereld van de terreur; als bron wordt dit rapport in ieder geval niet genoemd.

Hoofdstuk 5 stelt de *Arab-Israëli Confrontation States* centraal. De schrijver behandelt de historische ontwikkelingen, de economische, demografische en militaire krachten, de voortdurende staat van oorlog, de Israëliëse defensieplanning, haar militaire uitgaven, haar afhankelijkheid van de Verenigde Staten, haar defensie-industrie, mankracht, defensieorganisatie en krijgsmachtdelen, haar para-militaire eenheden en nbc-wapens. Afzonderlijk is aandacht besteed aan strategische aspecten, de Golan, Libanon en de „Intifada”. Vervolgens passeren Syrië, Jordanië, Libanon, Palestina en Egypte de revue. Afrondend gaat schrijver in op de mogelijke risico's in de confrontatie tussen Israël en de Arabische landen.

In hoofdstuk 6 en 7 behandelt de schrijver de „Golfstaten”; Iran, Irak, Saoedie-Arabië, Koeweit, Bahryan, Qatar, de Verenigde Arabische Emiraten en Oman. Iran en Irak staan hierbij uiteraard centraal. V.w.b. Irak wordt ook aandacht besteed aan de Koerden en de Shjiten, aan het optreden tijdens en de toestand na het Golfconflict. De *Gulf Cooperation Council* wordt nader beschouwd.

In hoofdstuk 9 wordt aandacht besteed aan de militaire balans rond de Rode Zee en in de Hoorn van Afrika. Jemen, Soedan, Ethiopië, Djibouti en Somalië passeren daarbij de revue. Ook hier worden weer omvang capaciteiten en ontwikkelingen opgelijnd. Zoals eerder gezegd is hoofdstuk 9 een afzonderlijke beschouwing. Hier worden de bredere thema's vredesonderhandelingen, wapenbeheersing en de groei van de strijdkrachten nader opgelijnd. Meer filosofisch zijn de opmerkingen over de betekenis van de rechten van de mens, democratie en de toekomst. Samenvattend: dit boek geeft een schat aan

informatie over de militaire ontwikkelingen in het Midden-Oosten.

Uiteraard zijn een lijst van afkortingen, een bibliografie en een index opgenomen. Wie de ontwikkelingen in dit gebied wil volgen zal niet zonder deze publicatie kunnen. De enige kritische noten betreffen de redundantie in de noten en de kaarten. In een aantal gevallen zou bij de noten met een verdere verwijzing kunnen worden volstaan. De kaarten zijn van vrij slechte kwaliteit. Deze publicatie is een uiterste relevante en goed onderbouwde en actuele studie over de militaire macht in het Midden-Oosten. Met name is ook in de noten veel interessante informatie over de diverse organisaties en het materieel te vinden. Van harte aanbevolen. J.M.J. BOSCH, kol cav

A history of modern Hungary 1867-1986

door Jörg K. Hoensch, 320 blz. en 2 krtn. Uitg.: Longman, Londen en New York, 2e druk 1989. Prijs: £ 13.99 (pb).

ISBN: 0.582.25109.5

De kennis van en de belangstelling voor de landen van Midden- en Oost-Europa kan in het algemeen gering worden genoemd. Als er al belangstelling was voor deze landen, dan bleef deze veelal beperkt tot de sterkte van de strijdkrachten en het daarin gebruikte materieel. Inmiddels zijn de contacten met deze landen aanzienlijk toegenomen en alleen al daarom kan het geen kwaad wat meer te weten over deze landen en met name de geschiedenis ervan. Hierdoor wordt de huidige positie en verhouding tot de andere landen aanzienlijk verduidelijkt. Met name deze relaties, die in het verleden niet altijd even hartelijk waren, zijn een tijdlang minder duidelijk geweest op grond van (vermeende) communistische eensgezindheid.

Hoensch schetst in het kort de meer recente geschiedenis van Hongarije en begint met de zgn. „Ausgleich” van 1867, waarbij dit land in het Habsburgse Rijk een status kreeg, die gelijkwaardig was aan die van Oostenrijk. De tot dan toe onder-

geschikte positie van Hongarije deed volgens de bewoners geen recht aan de status, die de landen van het koninkrijk van St. Stephan zouden moeten innemen. In deze landen waren de Hongaren echter zelf in de minderheid t.o.v. de andere bevolkingsgroepen. Men zou dus mogen verwachten, dat na de eigen ervaringen met enige souplesse zou worden omgegaan met de andere volkeren. Echter niets van dit alles; met nadruk streefde de Hongaarse regering een „Mayarisatie” na, die aan de anderen nauwelijks ruimte liet. Ondanks de loyaliteit van deze volkeren, die elk op zich een minderheid vormde, is op dit gedrag van de Hongaren er mede oorzaak van geweest, dat alleen het centrale gebied als Hongarije behouden bleef. Tijdens de vredesonderhandelingen, die leidden tot het Vredesverdrag van Trainon (4 juni 1920), kon Hongarije niet rekenen op enige welwillendheid van de overwinnaars (de Entente) en moest het accepteren, dat aan vrijwel alle eisen en wensen van de (deels nieuw ontstane) omringende landen werd tegemoet gekomen. Als gevolg van deze opdeling van Hongarije werden vele Hongaren (ongeveer 3 miljoen) onderdaan van een ander land. Deze naar de mening van de Hongaren onjuiste beslissing heeft geleid tot een permanent streven het vredesverdrag te herzien. Voor de omringende landen was dit reden zich te verenigen in de zgn. *Kleine Entente*. Het terugkrijgen van een deel van de verloren gebieden werd mogelijk door coöperatie met nazi-Duitsland. Een deelname aan de Tweede Wereldoorlog (WO II) aan Duitse zijde was het gevolg. Na de oorlog werd dan ook de toestand van 1920 hersteld. Democratie heeft Hongarije feitelijk nauwelijks gekend; tot en met WO II was het een standenstaat met veel grootgrondbezit en een overwegend agrarische bevolking. Van de ruim 92.000 km², die het land groot was, behoorde 25.000 km² toe aan grootgrondbezitters, terwijl ook ruim 5000 km² in bezit was van de RK-Kerk. De eerste (en voorlopig laatste) echte vrije en geheime verkiezingen met algemeen kiesrecht zijn pas in november 1945 gehouden. Hierbij behaalden de communisten

slechts 17% van de stemmen. Door manipulatie zijn de andere partijen echter geleidelijk verdwenen en behaalden de door communisten overheerste Arbeiderspartij daarna de bekende hoge verkiezingsresultaten. Het boek sluit af in de tijd dat Kadar nog aan het bewind is; deze krijgt van de schrijver zeer veel waardering voor zijn voorzichtige politiek, waarbij zeer geleidelijk er meer ruimte kwam voor niet-communisten. Zo kon uiteindelijk ook een vergelijk worden getroffen met de kerken. Kadar werd in 1977 zelfs ontvangen op het Vaticaan. Aan het einde van het boek worden de eerste signalen zichtbaar van de komst van Gorbatsjov, maar de ontwikkelingen die daarop volgden, zijn niet meer in het boek verwerkt. Hierdoor is het boek niet geheel actueel, maar gezien de recentheid en onvolledigheid van beschikbare informatie is de nu gekozen afsluiting zeker aanvaardbaar.

Een notenapparaat ontbreekt, maar wel is een uitgebreide literatuurlijst opgenomen. Het boek is derhalve een overzichtswerk, dat zeer geschikt is om de basiskennis over Hongarije te vergroten.

N.B. Oorspronkelijk in het Duits verschenen onder de titel *Geschichte Ungarns 1867-1983* bij Verlag W. Kohlhammer GmbH, Stuttgart 1984.

T. DE KRUIFF, genm gn b.d.

The framework of operational warfare

door Clayton R. Newell, 186 blz. Uitg.: Routledge, New York en London, 1991. Prijs: £ 30,- ISBN: 0.415.05045.6

Routledge geeft het boek uit als onderdeel van een serie boeken over *The Operational Level of War*. De serie moet onder meer bijdragen aan een beter begrip over de essentiële link tussen strategie en tactiek: het operationele niveau. Het niveau dat strategische doelstellingen vertaalt in operationele, militaire campagnes.

De titel dekt een andere lading dan wellicht gesuggereerd wordt. Clayton's boek gaat primair in op de sys-

tematische wijze waarop de krijgshistorie bestudeerd en toegepast kan worden en niet zozeer op het operationele niveau van oorlogvoering. Vrede is orde en oorlog is chaos is zijn adagium. Hij gebruikt het welbekende vijf paragrafen NAVO standaardbevel als basis om orde te kunnen scheppen in deze chaos.

De volgende vijf vragen staan centraal in het boek:

1. Wat is de situatie?
2. Wat is het doel van de oorlog?
3. Hoe wordt de oorlog uitgevoerd?
4. Hoe wordt deze ondersteund?
5. Hoe wordt de oorlog gecontroleerd?

Hij toont aan hoe effectief dit raamwerk kan zijn; niet alleen voor de bestudering van de krijgshistorie, maar ook nog steeds voor de interpretatie van lopende conflicten en voor de toekomst.

Zijn beschouwing richt zich zowel op het strategische, als op het operationele en tactische niveau van oorlogvoering. Hij haalt terecht aan dat de niveaus een sterke onderlinge relatie hebben en tracht dat dan ook in de diverse hoofdstukken te bewijzen.

In hoofdstuk één vindt een filosofische beschouwing plaats over het begrip oorlog. Waarom ontstaan oorlogen? Vrede is orde en via de chaos van oorlog ontstaat een nieuwe orde. Hoe komt dat?

Clayton gebruikt het tweede hoofdstuk om de lezer een inzicht te geven in de relaties tussen de niveaus van oorlogvoering. Heel duidelijk komt het belang van samenwerking tussen staat, militair apparaat en de bevolking naar voren.

De vijf vragen die centraal staan in het boek worden in hoofdstuk drie tot en met zeven besproken. De hoofdstukken zelf vallen steeds uiteen in drie delen; eerst behandelt hij de vraag vanuit het strategisch perspectief, vervolgens vanuit het operationele en ten slotte vanuit het tactisch perspectief. Hierdoor ontstaat in de structuur van het boek een soort matrix met horizontaal de vijf vragen (hoofdstukken) en verticaal de niveaus van oorlogvoering (in elk hoofdstuk zelf).

Hij sluit het boek af met een theoretische analyse over het nut van de

oorlogvoering, hetgeen hem weer terugbrengt bij zijn adagium over chaos en orde.

Luitenant-kolonel Clayton, thans *Chief of Historical Services* van het *US Army Center of Military History* in Washington, brengt voor degene die enigszins bekend is met de Amerikaanse doctrine weinig nieuws. Zijn beschrijving van de wijze waarop de instrumenten van macht moeten worden gehanteerd, de balans tussen nationale doelstellingen, machtsmiddelen en toepassing van deze laatste, zijn beslist niet nieuw. Net zo min als zijn toepassing van het NAVO-bevel voor de bestudering van de oorlogvoering.

Het boek is doorspekt met krijgshistorische voorbeelden en citaten van bekende militaire denkers, hetgeen de leesbaarheid zeker bevordert. Daarnaast gebruikt Clayton een prettige, aangename stijl. Wel blijft het inhoudelijk oppassen geblazen. In zijn epiloog past hij zijn *operational framework* nogmaals toe op de operatie *Just Cause*, de Amerikaanse invasie van Panama in 1989. De euforie over het succes en de toepassing van principes vraagt enige nuancering. Thomas Donnelly, c.s., geven in hun boek *Operation Just Cause. The storming of Panama*, verschenen bij Lexington Books in 1991, een betrouwbaarder beeld. Kortom, een alleszins leesbaar boek, maar met weinig nieuwe gezichtspunten.

J. HARDENBOL, maj cav

Central and Eastern Europe

The challenge of transition, o.r.v. R.C. Karp, 322 blz. Uig.: Oxford University Press, 1993. Prijs: £ 30,- ISBN: 0.19.829169.8

Deze studie van het *Stockholm International Peace Research Institute* (SIPRI) maakt deel uit van een groot studieproject van het Instituut. Centraal in deze studie staan twee vragen waar de landen in Centraal en Oost-Europa mee worden geconfronteerd: hoe kunnen we de veranderingen sturing geven en hoe kunnen we aan nationale veiligheid inhoud geven in een veranderende

internationale omgeving? Het boek is opgebouwd in drie delen. In deel I (*the challenge of transition*) worden de bevindingen uit de andere delen opgelijnd en in een bredere context geplaatst.

Trefwoorden van deze beschouwing zijn de erfenis waarmee de landen waren belast; de gedeelde geschiedenis, de onderlinge fricties en de gedeelde belangen. De factoren die de stabiliteit, ook in regionaal verband beïnvloeden en de wijze waarop de economische en politieke transformatie wordt gestuurd. Het belang van de NAVO en de Europese Gemeenschap vanuit de optiek van de betrokken landen en de betekenis van de ontwikkelingen voor de Westerse landen die evenzeer, elk voor zich en samen, met een nieuwe werkelijkheid worden geconfronteerd. Voor Europa worden vijf opties onderkend om aan veiligheid inhoud te geven. Deze worden nader geanalyseerd. Geconcludeerd wordt dat alleen een gezamenlijk ontwikkeld veiligheidssysteem kans van slagen heeft.

In deel II (*Central and Eastern Europe: old legacies, new conflicts*) gaat het om gemeenschappelijkheden gegeven de economische en politieke ontwikkelingen.

Achtereenvolgens worden de volgende vragen behandeld: wat zijn de belangrijkste economische en politieke problemen in de diverse landen? Wat is de relatie tussen markteconomie en democratie en welke spanning kan uit deze relatie ontstaan? In hoeverre zijn de politieke elites in staat de ontwikkelingen te sturen? Hoe ligt de relatie tussen instabiliteit in een land en in een regio? Hoe liggen de relaties tussen de ontwikkelingen in de post-communistische wereld en haar omgeving en welke rol spelen daarbij externe houding en actie? In dit deel wordt ook aandacht besteed aan de betekenis van regionale Europese organisaties voor de beheersing van etnische conflicten. In beide aandachtsvelden worden niet alleen problemen, maar ook positieve ontwikkelingen onderkend.

Deel III (*The regional debate*) vormt in feite de kern van deze publikatie. In negen deelstudies wordt aandacht

besteed aan de situatie in Polen, Tsjechië en Slowakije, Hongarije, de Balkan, het voormalige Joegoslavië, Rusland, de Oekraïne en Wit-Rusland, het *Commonwealth of independent states* (CIS) en de Baltische Staten. De specialisten die aan deze deelstudies bijdroegen staan garant voor kwalitatief hoogwaardige produkten.

Wie beroepshalve te maken heeft met de ontwikkelingen in Centraal en Oost-Europa kan moeilijk om deze publikatie heen. In feite is deze publikatie een „must” voor iedereen die zich met veiligheid in Europa bezighoudt. „Onze” veiligheid kan niet los van de ontwikkelingen in Centraal en Oost-Europa worden gezien. Zowel de deelstudies als de overkoepelende teksten zijn uitermate informatief en dagen uit tot meedenken. Kleine punten van kritiek zijn er wel. De lijst van afkortingen verdient aandacht. Het gebruik van „PAC” voor *Personnel Armoured Carriers* lijkt een afwijking van het internationaal bekende „APC”. Het is ook inconsistent om naast elkaar te gebruiken „PPC” (*Party of Democratic Prosperity*) en „ZhCN” (*Christian National Union*). Ook de index verdient in een volgende druk aandacht. Als onder NAVO is opgenomen de verwijzing „Yugoslavia and”, zou ook moeten worden opgenomen: „Hungary and - 148-150” en „Baltic States and - 286-288”. De *North Atlantic Cooperation Council* (NACC) komt ook op blz. 13 al aan de orde. Deze details laten zich overigens gemakkelijk rechtekken. Deze studie is het lezen en bestuderen meer dan waard.

J.M.J. BOSCH, kol cav

